

Barns uttalerett

- En sammenligning av barnevernloven § 6-3(1) og barneloven § 31(2)

Kandidatnummer: 172

Antall ord: 14887

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	4
1.1	Presentasjon av tema.....	4
1.2	Aktualitet.....	5
1.3	Rettskildebildet og metodiske utfordringer	5
1.4	Hensynet til barnets beste	6
1.5	Fremstillingen videre	7
2	Noen utgangspunkter om barns uttalerett	8
2.1	Hva menes med at barn har rett til å uttale seg?.....	8
2.2	Barnet plikter ikke å uttale seg	8
2.3	I hvilke saker har barn rett til å uttale seg?	9
2.4	Hvem har rett til å uttale seg?	10
2.5	Hvorfor er det viktig at barn har en uttalerett?	12
2.6	Hvilke konsekvenser kan det få dersom barnet ikke høres?	13
3	Barnets rett til informasjon	14
3.1	Innledning	14
3.2	Hva og hvor mye skal det informeres om?.....	14
3.3	Er det forskjeller i informasjonen som gis etter barnevernloven og barneloven?	15
3.4	Når skal barnet informeres?.....	16
3.5	Informasjon etter at vedtak er truffet	17
4	Vektleggingen av barnets mening	19
4.1	Innledning	19
4.2	Generelt om vektleggingen av barnets mening.....	19
4.3	Forskjell i vektleggingen etter barnevernloven og barneloven	21
4.4	Analyse av rettspraksis	22
4.4.1	Innledning	22
4.4.2	Barn under syv år	23
4.4.3	Barn mellom syv og elleve år	26
4.4.4	Barn f.o.m tolv år.....	29
5	Hvordan sikre at barnet blir hørt?	33
5.1	Innledning	33
5.2	Barnets talsperson	33
5.2.1	Innledende om ordningen og talspersonens oppgaver	33
5.2.2	Når kan talsperson oppnevnes?	34

5.2.3	Hvordan vite at talspersonen formidler barnets mening?	36
5.2.4	Sammenligning med dommeravhør	37
5.3	Barnets tillitsperson	38
5.3.1	Innledende om barnets tillitsperson og dennes oppgaver	38
5.3.2	Når kan barnet ha en tillitsperson?	38
5.3.3	Hvem kan være tillitsperson?	39
5.4	Forholdet mellom barnets talsperson og tillitsperson	40
5.5	Barnets representant etter barneloven § 61 nr. 5	42
5.5.1	Innledning	42
5.5.2	I hvilke tilfeller kan det oppnevnes representant for barnet?	42
5.5.3	Hvem kan oppnevnes som representant for barnet?	44
5.5.4	Hvilke oppgaver har representanten?	45
6	Kildehenvisning	48
6.1	Litteraturliste:	48
6.2	Lover og forskrifter:	48
6.3	Forarbeider:	49
6.4	Andre offentlige dokumenter:	50
6.5	Internasjonale konvensjoner:	50
6.6	Internasjonale dokumenter:	50
6.7	Internettsider:	51
6.8	Høyesterettsavgjørelser:	51
6.9	Lagmannsrettsavgjørelser:	51

1 Innledning

1.1 Presentasjon av tema

Masteroppgaven omhandler barns uttalerett, med et særlig fokus på vektleggingen av barns mening og hvordan barn kan høres. Oppgaven skal sammenligne uttaleretten etter barnevernloven¹ § 6-3(1) og barneloven² § 31(2), og se om uttaleretten fortøner seg annerledes etter hvilket saksområde en befinner seg på. Formålet er å gi en fremstilling av gjeldende rett, men også noen refleksjoner om reglene er hensiktsmessige.

Barnevernloven § 6-3(1) og barneloven § 31(2) har mye til felles med hverandre og har tilnærmet lik utforming.³ Barnevernloven regulerer imidlertid utøving av offentlig myndighet, mens barneloven regulerer forholdet mellom barn og foreldre. Ofte vil saker etter barnevernloven være mer inngripende enn saker etter barneloven. Dette fordi det offentlige kan gripe inn i familien mot foreldrenes vilje, mens i saker etter barneloven vil vanligvis en endring i familiesituasjonen ønskes av den ene av foreldrene. Barnet vil derfor som regel befinne seg i en mer alvorlig og vanskelig situasjon i saker etter barnevernloven. Ved eksempelvis omsorgsovertakelse blir barnet tatt ut av familien, mens i saker etter barneloven blir barnet boende hos en av foreldrene. Forarbeidene gir derfor uttrykk for at uttaleretten er enda viktigere for barnet i saker etter barnevernloven.⁴ Oppgaven skal se nærmere på om det er forskjeller, hvor store forskjellene eventuelt er og på hvilke områder forskjellene gjør seg gjeldende.

Oppgavens omfang innebærer at det ikke kan redegjøres særskilt for alle sakstyper innenfor barnevernloven og barneloven. Fremstillingen vil behandle saker etter barnevernloven og barneloven på et generelt grunnlag. I kapittel 4 hvor det skal foretas en analyse av rettspraksis, vil det for å kunne få en så presis vurdering som mulig, bli avgrenset til omsorgsovertakelse etter barnevernloven samt spørsmålet om fast bosted etter barneloven. Grunnen til at disse sakstypene velges er fordi de har store konsekvenser for de involverte parter. Samtidig vil situasjonen barnet befinner seg i være veldig ulik som nevnt ovenfor.

---

¹ Lov om barneverntjenester 17. juli 1992 nr. 100.

² Lov om barn og foreldre 8. april 1981 nr. 7.

³ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 117 og Bendiksen/Haugli (2014) s. 189.

⁴ Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 28-29.

1.2 Aktualitet

Barns uttalerett er et svært samfunnsaktuelt tema. Årlig opplever mange barn at barneverntiltak iverksettes eller at foreldre går fra hverandre og at foreldretvister oppstår.⁵ Når barnevernet eksempelvis overtar omsorgen for barnet eller foreldrene går fra hverandre vil det få store konsekvenser for barns livssituasjon. Det er derfor svært viktig at barn har mulighet til å uttale seg og delta i avgjørelsene som skal tas. Hvordan barns rettigheter skal styrkes er derfor et gjennomgående tema, hvor det stadig blir gjort endringer i lovverket for å styrke deres rettslige stilling.

1.3 Rettskildebildet og metodiske utfordringer

Barns uttalerett er anerkjent i flere lovbestemmelser, både på nasjonalt og internasjonalt plan. I oppgaven er det klarlegging av gjeldende rett etter barnevernloven § 6-3(1), barneloven § 31(2) samt FNs barnekonvensjon⁶ (heretter barnekonvensjonen) artikkel 12 som står i fokus. Barnekonvensjonen gjelder som norsk lov og har forrang ved eventuell motstrid jf. menneskerettsloven §§2 og 3.⁷ For å fastslå det nærmere innholdet i disse bestemmelsene vil forarbeider samt uttalelser fra FNs barnekomite (heretter barnekomiteen) bli benyttet.⁸ Videre vil forskrifter utgjøre en svært sentral rettskilde i oppgaven. Rettspraksis, juridisk teori og reelle hensyn er også viktige rettskilder i fremstillingen.

I analysen av rettspraksis i kapittel 4 har jeg valgt ut 27 dommer, herunder fire høyesterettsdommer og 23 lagmannsrettsdommer, som gjelder omsorgsovertakelse og fast bosted fra 2004 til 2014. Høyesterett har behandlet svært få dommer om barns uttalerett i saker om omsorgsovertakelse etter barnevernloven og fast bosted etter barneloven i dette tidsrommet, og det var derfor nødvendig å se hen til lagmannsrettspraksis. Grunnen til at det kun er sett på dommer f.o.m 2004 er fordi det ble gjort endringer i barns uttalerett i forbindelse med inkorporeringen av barnekonvensjonen i norsk lov.

Lagmannsrettsdommer har lavere rettskildemessig verdi enn høyesterettsdommer. Likevel kan dommene bidra til å belyse om det er forskjeller i hvordan barnets mening vektlegges i saker

---

⁵ I 2013 var det eksempelvis 53.150 barn med barnevernstiltak i løpet av året, herunder var 9078 omsorgstiltak. Se <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng/aar>. Fant ingen tilsvarende tall for antall foreldretvister.

⁶ FNs konvensjon om barnets rettigheter 20. november 1989.

⁷ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett 21. mai 1999 nr. 30.

⁸ Barnekomiteen utgir generelle kommentarer om hvordan barnekonvensjonens artikler skal forstås, og er derfor viktige retningslinjer for tolkingen og anvendelsen av barnekonvensjonen.

etter barnevernloven og barneloven. Avgjørelsene som fattes om omsorgsovertakelse etter barnevernloven og fast bosted etter barneloven er konkrete og skjønnspregede. Dette gjør det utfordrende å si noe generelt om hvordan barnets mening vektlegges.

Ved redegjørelsen for høring av barn i kapittel 5, har særlig ordningen med barnets tillitsperson bydd på metodiske utfordringer. Ordningen trådte i kraft 1. juni 2014 og det er lite rettskildemateriale knyttet til ordningen. Oppgaven har derfor søkt å belyse noen problemstillinger som krever nærmere avklaring.

1.4 Hensynet til barnets beste

Barnets uttalerett må ses i sammenheng med det overordnende prinsippet om barnets beste.⁹ Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved handlinger og avgjørelser som vedrører barn jf. barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1, Grunnloven¹⁰ § 104(2), barnevernloven § 4-1(1) og barneloven § 48(1).

Det overordnede prinsippet om barnets beste innebærer at det må foretas en konkret helhetsvurdering innenfor lovbestemte rammer hvor det enkelte barns interesser og behov står i fokus, både i saksbehandlingen og den materielle vurderingen.¹¹ For å kunne ivareta interessene og avgjøre hva som er det beste for hvert enkelt barn er det helt sentralt at barnet blir hørt og at barnets mening klarlegges.¹² Uttaleretten kan derfor ses som et virkemiddel for å avgjøre hva som vil være barnets beste. I tillegg til å være et sentralt moment i barnets beste-vurderingen, har uttaleretten også en egenverdi, se nærmere i punkt 2.5. Som barnekomiteen uttaler: «there can be no correct application of article 3 if the components of article 12 are not respected. Likewise, article 3 reinforces the functionality of article 12, facilitating the essential role of children in all decisions affecting their lives».¹³ Av hensyn til oppgavens omfang har det vært nødvendig å avgrense mot nærmere problemstillinger omkring forholdet mellom barnets beste og uttaleretten.¹⁴

---

⁹ Se bla. Prop. 106 L (2012-2013) s. 140-141 og UNICEF and Save the Children (2011) s. 31.

¹⁰ Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814. Hensynet ble grunnlovsfestet i 2014, se res. 20. juni 2014 nr. 778.

¹¹ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 28 og Haugli (2008) s. 47.

¹² Se bla. NOU 2000: 12 s. 30 og 71 samt Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 28.

¹³ General Comment No. 12 (2009) avsnitt 74.

¹⁴ Det kan leses nærmere om forholdet mellom uttaleretten og barnets beste i bla. Smith (2004) s. 223-231.

1.5 Fremstillingen videre

I oppgaven skal det i kapittel 2 først gis en presentasjon av lovens utgangspunkter når det gjelder innholdet av uttaleretten. Deretter vil barnets rett til informasjon gjennomgå i kapittel 3. Oppgavens hoveddel består av to tema. Det første temaet er vektleggingen av barnets mening i kapittel 4. Her vil det først bli foretatt en generell redegjørelse for hvordan barnets mening vektlegges i saker etter barnevernloven og barneloven. Deretter skal det foretas en analyse av rettspraksis for å kartlegge om domstolene vektlegger barnets mening ulikt etter barneloven og barnevernsloven. Kapittel 5 utgjør hoveddelens andre tema. Kapitlet vil sammenligne måter barn kan høres på etter barnevernloven og barneloven, for å sikre at deres mening kommer frem.

2 Noen utgangspunkter om barns uttalerett

2.1 Hva menes med at barn har rett til å uttale seg?

Etter barnekonvensjonen artikkel 12(1) skal partene «garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet(...)». Etter barnevernloven § 6-3(1) skal et barn som er «fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter (...) gis anledning til å uttale seg før avgjørelse tas i sak som berører ham eller henne». Lignende formulering finnes i barneloven § 31(2). I 2014 ble uttaleretten grunnlovsfestet, og det fremgår av Grunnloven § 104(1) at barn har «rett til å bli hørt (...)». Spørsmålet er hva som nærmere ligger i rettighetene bestemmelsene oppstiller.

Bestemmelsene hjemler en medbestemmelsesrett for barnet, ikke en selvbestemmelsesrett hvor barnet kan treffe avgjørelser selv.¹⁵ Ordlyden i bestemmelsene tilsier at barnet skal få mulighet til å ytre sine meninger og bli hørt. Ordlyden må imidlertid forstås videre enn dette. Barnet skal bli sett, ivaretatt og inkludert på en aktiv og meningsfull måte gjennom hele sakens forløp.¹⁶ Begreper som barnets rett til deltakelse eller medvirkning brukes gjerne for å få frem de ulike aspekter som ligger i uttaleretten. Eksempelvis taler den overordnede bestemmelsen i barnevernloven § 4-1(2) om barnets medvirkningsrett.¹⁷ Bestemmelsen suppleres av forskrift om medvirkning og tillitsperson (heretter medvirkningsforskriften), som forankrer det nærmere innholdet i medvirkningsretten.¹⁸ På denne måten styrkes barns rettigheter ytterligere. Tilsvarende bestemmelse finnes ikke i barneloven. Dette tyder på at barnevernloven i større grad enn barneloven søker å sikre barnets rettigheter.

2.2 Barnet plikter ikke å uttale seg

Barnekonvensjonen artikkel 12(1) taler om «retten» til å «fritt» gi uttrykk for sine syn. Etter barnevernloven § 6-3(1) og barneloven § 31(2) skal det gis «anledning» og «høve» til å uttale seg. Ordlyden i bestemmelsene tilsier at barnet ikke har en plikt til å uttale seg, men at dette er en rettighet barnet har. Etter forarbeidene skal det «tilrettelegges for at barnet kan gi uttrykk

---

¹⁵ Barnets selvbestemmelsesrett reguleres i barneloven § 33, og er en prinsipielt annen situasjon enn det barneloven § 31 og barnevernloven § 6-3 regulerer.

¹⁶ Dette støttes bla. av Prop. 106 L (2012-2013) s. 210, Day of General Discussion (2006) pkt. 2, Stang (2007a) s. 407 og Smith (2004) s. 231.

¹⁷ Innført ved lov 21. juni 2013 nr. 63.

¹⁸ Forskrift om medvirkning og tillitsperson 1. juni 2014 nr. 697.

for sine synspunkter dersom barnet selv ønsker det».¹⁹

Det er derfor viktig at det ikke legges føringer for om barnet bør uttale seg.²⁰ Det kan være svært tungt og vanskelig for barnet å uttale seg. Ved å gi uttrykk for sin mening kan barnet eksempelvis komme i en lojalitetskonflikt eller belaste relasjoner til foreldrene eller andre.²¹ Med «fritt» menes også at barnet skal få uttale seg på egne premisser. Dette er en forutsetning for å få frem barnets egentlige mening. Barnet skal derfor ikke presses til å komme med et bestemt syn, og det skal få uttale seg om forhold det selv ønsker. Barnet trenger eksempelvis ikke ha en mening om utfallet av saken for å kunne uttale seg.²²

2.3 I hvilke saker har barn rett til å uttale seg?

Etter barnekonvensjonen artikkel 12(1) gjelder uttaleretten i «alle forhold som vedrører barnet». Ordlyden omfatter alle sakstyper hvor forholdet har en eller annen virkning for barnet. Grunnloven § 104(1) inneholder lignende formulering, herunder «i spørsmål som gjelder dem selv».

Etter barnevernloven § 6-3(1) gjelder uttaleretten ved «avgjørelse i sak som berører ham eller henne». Tidligere var retten begrenset til vedtak om plassering i fosterhjem, institusjon eller senere flytting. For å få bedre samsvar med barnekonvensjonen artikkel 12 ble anvendelsesområdet utvidet til å gjelde alle sakstyper såfremt barnet blir berørt av avgjørelsen.²³ For å ytterligere styrke barnets rettigheter forankrer medvirkningsforskriften § 5 en medvirkningsrett for barnet i «alle forhold som vedrører barnet». Medvirkningsretten gjelder «fortløpende ved undersøkelser, når barnet er i tiltak og ved utarbeidelse og endring av tiltaksplaner».²⁴

Etter barneloven § 31(2) skal barn få uttale seg før det blir tatt «avgjerd om personlege forhold for barnet mellom anna om foreldreansvaret, kvar barnet skal bu fast og samvær». Ordlyden «personlege forhold» tilsier saker som angår barnet personlig og avgrenser mot

---

¹⁹ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 62.

²⁰ Sandberg (2008) s. 91.

²¹ Lindboe (2012) s. 182.

²² Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 32.

²³ Endret ved lov 1. august 2003 nr. 86.

²⁴ Prop. 106 L (2012-2013) s. 210.

økonomiske forhold.²⁵ Videre viser «mellom anna» at retten ikke er begrenset til de oppramsede alternativene. Det har dermed skjedd en utvidelse av anvendelsesområdet fra tidligere, hvor uttaleretten kun gjaldt ved spørsmål om fast bosted.²⁶ I likhet med barnevernloven § 6-3(1) ble barneloven § 31-(2) endret for å få bedre samsvar med barnekonvensjonen artikkel 12. Uttaleretten er dermed gitt et vidt anvendelsesområde i alle bestemmelsene.

2.4 Hvem har rett til å uttale seg?

Etter barnekonvensjonen artikkel 12(1) har alle barn rett til å uttale seg såfremt barnet «er i stand til å danne seg egne synspunkter». Etter barnekonvensjonen beror det altså på en ren skjønnsmessig vurdering av om barnet kan uttale seg i saken. Barnevernloven § 6-3(1) og barneloven § 31(2) opererer derimot med en aldersgrense i tillegg til et skjønnsmessig vurderingstema. Det kan spørres om aldersgrensene er i strid med barnekonvensjonen artikkel 12.

Etter barnevernloven § 6-3(1) og barneloven § 31(2) «skal» barnet høres dersom det er fylt syv år.²⁷ Ordlyden tilsier at barn som er fylt syv år har en ubetinget uttalerett.²⁸ Formålet var å minske risikoen for forskjellsbehandling av høringen av barn, og sikre at i hvert fall barn over en viss alder får uttale seg.²⁹ Ved å gi barn over syv år ubetinget uttalerett går de norske reglene lengre enn barnekonvensjonen artikkel 12.

Samtidig som barn ved fylte syv år er gitt en ubetinget uttalerett, har også barn under syv år mulighet til å uttale seg dersom de er i stand til å danne en egen mening jf. barnevernloven § 6-3(1) og barneloven § 31(2). Ettersom den fastsatte aldersgrensen suppleres med en skjønnsmessig regel for dem som er yngre, er de norske reglene ikke i strid med barnekonvensjonen.³⁰

---

²⁵ Barns uttalerett i økonomiske forhold reguleres av lov om vergemål 26. mars 2010 nr. 9 § 17.

²⁶ Endret ved lov 21. juni 2013 nr. 62.

²⁷ Ved inkorporeringen av barnekonvensjonen ble den nedre grensen for uttalerett senket fra tolv til syv år. Se lov 1. august 2003 nr. 86 og lov 20. juni 2003 nr. 40.

²⁸ Dette fremgår også av Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 62 samt Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 60-61.

²⁹ Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 30-31 samt Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 61.

³⁰ Dette støttes bla. av Day of General Discussion (2006) avsnitt 51, Holgersen (2008) s. 295 og Sandberg (2008) s. 84.

Det kan videre spørres hva som ligger i vilkåret «i stand til å danne seg egne synspunkter» jf. barnevernloven § 6-3(1) og barneloven § 31(2).

Ordlyden tilsier at det må foretas en konkret vurdering av om barnet har faktiske forutsetninger for å kunne danne seg en mening, ikke om det vil være ønskelig eller ei å høre barnet. Begrepet «egen» tilsier at barnets synspunkter ikke må stamme fra andre personers holdninger og oppfatninger. Hvorvidt et barn under syv år har forutsetninger for å kunne danne seg en selvstendig mening er vanskelig å vurdere. Desto yngre barn er desto lettere vil de påvirkes av andres holdninger og meninger.³¹

Videre tilsier «uttale» og «seie» at barnet må være i stand til å uttrykke meningen verbalt jf. barnevernloven § 6-3(1) og barneloven § 31(2). Barn kan imidlertid danne seg synspunkter fra de er ganske små, selv om de ikke kan uttrykke dem med ord.³² Av medvirkningsforskriften § 3 fremgår det at barn kan medvirke i egen sak ved å «uttrykke sin forståelse, valg og preferanser gjennom verbal og ikke-verbal kommunikasjon».³³ Også de yngste barna skal få delta på egne premisser, og det kan derfor ikke stilles for strenge krav til hva barnet skal kunne bidra med.³⁴ Det vil også være vanskelig å vite om barnet er i stand til å danne en egen mening uten å ha hørt barnet først.³⁵ Barnekomiteen fremhever at “states parties should presume that a child has the capacity to form her or his own views and recognize that she or he has the right to express them; it is not up to the child to first prove her or his capacity”.³⁶ Ordlyden i barnevernloven § 6-3(1) og barneloven § 31(2) må derfor ikke tolkes for strengt.

Selv om de norske reglene ikke er i strid med barnekonvensjonen, kan det spørres om det ville vært mer i samsvar med barnekonvensjonen dersom de ikke inneholdt aldersgrenser.

Faren med å operere med en aldersgrense er at den kan påvirke uttaleretten for barn under syv år.³⁷ LA-2013-204628 er illustrerende. Saken gjaldt tvist om foreldreansvar, fast bosted og

---

³¹ Koch/Walstad (2005) s. 43-44.

³² Prop. 85 L (2012-2013) s. 38-39 og General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 21.

³³ Direkte gjelder medvirkningsforskriften bare etter barnevernloven. Prinsippet må imidlertid anvendes også etter barneloven.

³⁴ Se General Comment No. 7 (2005) avsnitt 14 som går langt i å inkludere barn under syv år.

³⁵ Dette støttes av Stang (2007a) s. 112.

³⁶ General Comment No. 12 (2009) avsnitt 20.

³⁷ Dette påpekes i Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 61.

samvær etter barneloven av en syv år gammel gutt. Angående barnets mening uttalte retten at «det er kun i de to siste rapportene, dvs. psykolog Øklands rapport fra 2013 og rapporten fra barnevernet i Oslo fra 2014, at C er spurt om hvordan han har det og hva han mener. Det er naturlig da han fylte sju år i juli 2013».

Dommen illustrerer at syvårsgrensen kan bli oppfattet som en nedre aldersgrense, slik at det blir vanskeligere for barn under syv år å uttale seg. Aldersgrensen kan medføre at det oppstår en form for automatikk, og at det glemmes at det ikke bare er syvårsgrensen som skal vurderes. Det kan føre til at det blir enklere å avskjære barn under syv år, og at det beror på tilfeldigheter hvilke barn under syv år som får anledning til å uttale seg og bli hørt.³⁸ Dette tilsier at det ville vært best i samsvar med barnekonvensjonen dersom aldersgrensene ble fjernet.³⁹

2.5 Hvorfor er det viktig at barn har en uttalerett?

Det er flere grunner til at det er viktig at barn høres. Barn er selvstendige individer som skal respekteres, og det er viktig at de får uttale seg i prosesser som omhandler deres egne liv.

Dersom barn ikke blir tatt hensyn til vil det kunne føles krenkende og belastende.

Forarbeidene fremhever at «det er en nær sammenheng mellom menneskers selvfølelse og verdighet og graden av kontroll man oppfatter å ha i eget liv. Lav delaktighet vil ofte føre til manglende trivsel. Dersom barna selv har vært delaktige i beslutninger som gjelder dem, får beslutningene større legitimitet».⁴⁰

Det er også viktig at barn høres av hensyn til sakens opplysning. Barn vil kunne ha verdifull informasjon om sin livssituasjon som kan gi avgjørelsesorganet et bedre beslutningsgrunnlag.

At saken er tilstrekkelig opplyst er viktig av hensyn til alle involverte parter og er helt vesentlig for barnet. Både i barnevernssaker og foreldretvister skal avgjørelsen være til barnets beste. Sannsynligheten for at avgjørelsen er til det enkelte barns beste, øker desto bedre opplyst saken er.⁴¹ Uttaleretten anerkjenner derfor at barn har rettigheter og styrker barns rettssikkerhet.

---

³⁸ Se nærmere under punkt 4.4.2.

³⁹ Dette støttes av Stang (2007b) s. 46.

⁴⁰ Prop. 106 L (2012-2013) s. 140.

⁴¹ Dette støttes av Stang (2007b) s. 44.

2.6 Hvilke konsekvenser kan det få dersom barnet ikke høres?

Etter barnevernloven § 6-3(1) og barneloven § 31(2) «skal» barn som er fylt syv år gis muligheten til å uttale seg. Ordlyden tilsier at uttaleretten er absolutt og at det følgelig vil være en feil dersom barnet ikke har blitt hørt. Dersom barnet ikke har blitt hørt vil det derfor utgjøre en saksbehandlingsfeil som kan føre til opphevelse av den rettslige avgjørelsen jf. eksempelvis Rt-1974-1339 og Rt-2006-929.⁴²

Det kan spørres om det vil utgjøre en saksbehandlingsfeil dersom det ikke har blitt foretatt en vurdering av om barn under syv år skal få uttale seg. Etter barnevernloven § 6-3(1) og barneloven § 31(2) «skal» barn under syv år høres dersom de er i stand til å danne en egen mening. Ordlyden «skal» tilsier at det alltid skal foretas en vurdering av om barn under syv år kan danne en egen mening. Dette tilsier at det vil være en saksbehandlingsfeil som kan medføre opphevelse av avgjørelsen dersom barn under syv år ikke har blitt vurdert hørt jf. forvaltningsloven § 41 og tvisteloven § 29-21(1).

---

⁴² Høyesterettsdommene gjelder saker etter barneloven. Dette kan også utledes av lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) 10. februar 1967 § 41 og lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) 17. juni 2005 nr. 90 § 29-21(1).

3 Barnets rett til informasjon

3.1 Innledning

Barnekonvensjonen artikkel 12 sier ikke eksplisitt at barn har rett til informasjon. For at barnet skal kunne delta i saken og fritt uttrykke sitt syn, forutsetter det at barnet har fått tilstrekkelig og relevant informasjon.⁴³ Det er derfor klart at retten til informasjon må innfortolkes i bestemmelsen, ellers ville uttaleretten blitt meningsløs.⁴⁴

Barnevernloven § 6-3(1) 1. pkt. og barneloven § 31(2) 1. pkt. sier uttrykkelig at barnet «skal» informeres. Ordlyden «skal» tilsier at barn har en ubetinget rett til informasjon. Hva det skal informeres om, hvor mye informasjon som skal gis og når barnet skal informeres fremgår derimot ikke av bestemmelsene. I avveiningen av hva og hvor mye informasjon barnet skal gis, oppstår det gjerne et spenningsfelt med barnets rett til beskyttelse mot videre eksponering i saken. Det kan være psykisk tungt for barn å eksempelvis få fullstendig informasjon om alle detaljer vedrørende foreldrenes eventuelle problemer. Både retten til informasjon samt retten til beskyttelse er viktig for barnet, og avveiningen som oppstår er følgelig vanskelig.

3.2 Hva og hvor mye skal det informeres om?

Avgjørelsesorganet har ansvar for å gi barnet den informasjon som anses nødvendig for å kunne ha en formålstjenlig samtale med barnet.⁴⁵ Medvirkningsforskriften § 4 bokstav a til e angir hva barnet skal informeres om i saker etter barnevernloven. Barnet skal informeres om «situasjoner hvor [det] kan uttrykke sine synspunkter», «saken og egen situasjon», «tjenestetilbud», «rettigheter» og «hvilke valg og beslutninger som må treffes og konsekvenser av disse». Det kan spørres om momentene medvirkningsforskriften angir vil være veiledende også for saker etter barneloven.

Barnevernloven § 6-3(1) og barneloven § 31(2) er tilnærmet like i sin utforming.

Forarbeidene til lovbestemmelsene gir også uttrykk for samme grunntanker når det gjelder retten til informasjon, herunder at barnet skal ha tilstrekkelig informasjon slik at det kan delta

---

⁴³ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 62.

⁴⁴ UNICEF (2007) s. 159 med henvisning til Manual on Human Rights Reporting 1997 s. 426.

⁴⁵ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 62 og Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 62-63.

i saken og gi uttrykk for sine synspunkter.⁴⁶ Juridisk teori har videre anerkjent lenge at barnet skal informeres om momentene som medvirkningsforskriften angir.⁴⁷ Bestemmelsenes ordlyd, formålet med reglene samt juridisk teori, tilsier at de samme momentene vil gjelde også etter barneloven. Samme informasjonskrav kan derfor utledes av barnevernloven § 6-3 og barneloven § 31.

For at barnet skal ha nytte av og kunne tilegne seg informasjonen som formidles, er det viktig at opplysningene er tilpasset barnets alder og forståelse.⁴⁸ Informasjonen må fremstilles på en måte som hvert enkelt barn forstår, slik at det kan delta på egne premisser.⁴⁹ Det kan derfor være nødvendig å forenkle opplysningene eller kun presentere deler av saken. Faren med å ikke informere om alle sider av saken er at fremstillingen kan gi et skjevt bilde av saken, hvilket kan påvirke barnet på en uheldig måte. Dersom barnet har tilfeldig eller utilstrekkelig kunnskapsgrunnlag vil barnet kunne danne seg en feilaktig oppfatning av situasjonen, noe som kan medføre at barnets mening har liten verdi.⁵⁰ Utfordringene med å gi informasjon som barnet trenger for å skjønne hva saken omhandler, og som samtidig gir et adekvat bilde av saken øker desto mindre barnet er.⁵¹

3.3 Er det forskjeller i informasjonen som gis etter barnevernloven og barneloven?

Som nevnt ovenfor må barnevernloven og barnelovens informasjonskrav tolkes likt. Ettersom sakstypene er ulike, kan det imidlertid føre til at retten til informasjon praktiseres forskjellig. Spørsmålet er hvordan forskjellene arter seg i praksis.

Koch og Walberg fremhever at det i barnevernssaker fokuseres mer på informasjon som skal gi barnet trygghet, enn på informasjon som skal bidra til at barnet skal kunne uttale seg.⁵² Dette er antakelig fordi barnevernssaker omhandler kompliserte forhold om foreldrenes

---

⁴⁶ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 62 og Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 63.

⁴⁷ Se bla. Haugli/Havik (2010) s. 88, Holgersen (2008) s. 292, Stang (2007a) s. 117 og UNICEF (2007) s. 159 med henvisning til Manual on Human Rights Reporting 1997 s. 426.

⁴⁸ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 62.

⁴⁹ Se medvirkningsforskriften § 4(1) samt Haugli/Havik (2010) s. 87.

⁵⁰ Holgersen (2008) s. 111.

⁵¹ Sandberg (2008) s. 93.

⁵² Koch/Walstad (2005) s. 40.

omsorgskompetanse, som det er større grunn til å skjerme barna fra, og hvor barnets mening ikke vil være like utslagsgivende som i foreldretvister.

I foreldretvister får barn ofte informasjon fra flere personer med en subjektiv vinkling.⁵³ Eksempelvis vil foreldrene kunne forsøke, enten bevisst eller ubevisst, å posisjonere sin egen stilling gjennom barnet.⁵⁴ Barnet blir gjerne dratt inn i konflikten, og får informasjon fra begge foreldrene som kan påvirke inntrykket barnet har av den andre forelderen på en uheldig måte. Selv om barnevernloven og barnelovens krav er det samme, blir retten til informasjon praktisert noe forskjellig. Grunnet ulikhetene i sakstypene er dette naturlig og fullt forsvarlig.

3.4 Når skal barnet informeres?

Det skal først redegjøres for når barnet skal informeres etter barnevernloven. Etter barnevernloven § 6-3(1) skal barnet informeres «før det tas avgjørelse i sak(...)». Ordlyden er vag, men tatt på ordet tilsier den at det er tilstrekkelig at barnet får informasjon rett før avgjørelsesorganet skal fatte vedtak.

Bestemmelsen må imidlertid tolkes i sammenheng med barnevernloven § 4-1(2), som fastsetter at barnet skal «gis mulighet til medvirkning og det skal tilrettelegges for samtaler med barnet». Bestemmelsen suppleres av medvirkningsforskriften § 4 som fastsetter at barnet skal informeres «så tidlig som tilrådelig». Ordlyden tilsier at informasjon skal gis så tidlig som mulig i barnevernssaker. Videre fastsetter medvirkningsforskriften § 5 at barns medvirkning er en «prosess som må utøves under hele sakens forløp i barnevernet». Skal barnet ha mulighet til å delta på alle stadier i saken kreves det at informasjon gis fortløpende.⁵⁵ På bakgrunn av medvirkningsforskriften §§ 4 og 5 samt hensynet til at barnet skal kunne delta i saken, må ordlyden i barnevernloven § 6-3(1) tolkes slik at det kreves at barnet informeres så tidlig som mulig og holdes oppdatert gjennom hele saksbehandlingen.

---

⁵³ Koch/Walstad (2005) s. 41.

⁵⁴ Dette støttes av Kjølberg/Johansen (2006) s. 203.

⁵⁵ Stang (2007a) s. 408.

Derneft er spørsmålet når barnet skal informeres etter barneloven § 31(2). Barneloven § 31(2) fastsetter i likhet med barnevernloven § 6-3(1) at barnet skal informeres «før det blir teke avgjerd(...)». I motsetning til barnevernloven har ikke barneloven formelle regler som regulerer kravets nærmere innhold. Spørsmålet er om barnelovens krav kan fortolkes i samsvar med kravene etter barnevernloven og medvirkningsforskriften.

I likhet med barnevernloven § 6-3(1) er formålet med informasjonsretten i barneloven § 31(2) at barnet skal kunne delta i saken og gi uttrykk for sitt syn. Dersom informasjonen gis på et sent stadium av prosessen reduseres barnets mulighet til å delta og uttrykke sine synspunkter. UNICEF har uttalt at barnet må få tid «to consider the information and ask questions, before being expected to respond to any proposed decisions».⁵⁶ For at barnet skal kunne tenke gjennom informasjonen og stille eventuelle spørsmål før det uttaler seg, forutsetter det at informasjonen kommer tidlig i saksbehandlingen. På bakgrunn av at bestemmelsene har lik utforming og samme formål, må barneloven § 31(2) fortolkes i samsvar med barnevernloven og medvirkningsforskriftens krav.

3.5 Informasjon etter at vedtak er truffet

Barnekonvensjonen artikkel 12, barneloven § 31(2) og barnevernloven § 6-3(1) sier intet om barnet har rett til informasjon etter fattet vedtak. Barnekomiteen har imidlertid gjentatte ganger uttalt at barnet har rett til informasjon også etter at vedtaket er fattet.

Beslutningstakeren skal «inform the child of the outcome of the process and explain how her or his views were considered».⁵⁷

For å bringe norsk rett bedre i samsvar med barnekonvensjonen ble barneloven § 61 nr. 4 tilføyd.⁵⁸ Bestemmelsen fastslår at dersom barnet har uttalt seg etter barneloven § 31(2), «skal dommaren eller den dommaren peiker ut orientere barnet om utfallet av saka og korleis meininga til barnet har blitt teke omsyn til». Ordlyden «skal» tilsier at beslutningstakeren plikter å gi barnet informasjon etter fattet vedtak, hvilket styrker barns rettigheter. Når barnet har blitt involvert i prosessen og uttalt sitt syn, har barnet forventninger om at meningen skal

---

⁵⁶ UNICEF and Save the Children (2011) s. 88.

⁵⁷ General Comment No. 12 (2009) avsnitt 45. Se også Day of General Discussion (2006) avsnitt 41.

⁵⁸ Endret ved lov 21. juni 2013 nr. 62.

ha blitt tatt hensyn til. Som barnekomiteen uttaler er tilbakemelding en garanti for at barns mening «are not only heard as a formality, but are taken seriously».⁵⁹

Videre fremmet flere høringsinstanser i Prop. 106 L (2012-2013) forslag om at barnevernloven § 4-1(2), skulle fastslå en plikt for barnevernet til å informere barnet om sakens utfall, og hvordan barnets synspunkt er blitt tatt hensyn til.⁶⁰ At barnet skal informeres etter fattet vedtak fremgår imidlertid ikke uttrykkelig av § 4-1(2). Spørsmålet er om dette kan innfortolkes i vilkåret om «medvirkning» etter barnevernloven § 4-1(2).

Medvirkningsforskriften § 3 definerer hva som ligger i vilkåret om «medvirkning», herunder at barnet bla. «skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon(...)». Etter forarbeidene innebærer medvirkning også at «barn informeres om avgjørelser som gjelder dem og om hvilke momenter og hensyn som har vært sentrale i vurderingen».⁶¹ I medvirkningsforskriften § 6 redegjøres det nærmere for barnevernets ansvar for å legge til rette for barnets medvirkning. Bestemmelsen sier uttrykkelig at barnet skal «informeres om de ulike avgjørelser som er truffet og hvilke vurderinger som ligger til grunn for disse». Medvirkningsforskriften samt forarbeider er dermed tydelige på at barnevernets plikt til å informere barnet etter at vedtak er truffet, omfattes av begrepet «medvirkning» etter barnevernloven § 4-1(2). Rettighetene til barn i saker etter barnevernloven har med dette også blitt styrket, og det er nå bedre samsvar med barnekonvensjonen.

---

⁵⁹ General Comment No. 12 (2009) avsnitt 45.

⁶⁰ Prop. 106 L (2012-2013) s. 134-136.

⁶¹ Prop. 106 L (2012-2013) s. 210.

4 Vektleggingen av barnets mening

4.1 Innledning

Etter barnekonvensjonen artikkel 12(1), Grunnloven § 104(1) 2. pkt, barnevernloven § 6-3(1) 2. pkt. og barneloven § 31(2) 2. pkt. skal barnets mening tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. En forskjell mellom de norske bestemmelsene og barnekonvensjonen er at barnets mening skal tillegges «behørig vekt» etter barnekonvensjonen, mens barnets mening kun skal tillegges «vekt» etter de norske lovreglene. Spørsmålet er hvilken betydning det har at «behørig» er blitt utelatt fra de norske reglene.

Ordlyden «behørig» tilsier at det skal tillegges passende vekt på barnets mening og gir anvisning på noe mer enn bare «vekt». Ved å utelate ordet behørig blir det et vurderingstema mindre ved at domstolene ikke kan prøve om barnets mening har blitt tillagt passende vekt. Det kan medføre at det blir lettere for avgjørelsesorganet å slippe unna med at barnets mening har blitt tillagt vekt i samsvar med loven.⁶² Derimot vil det etter de norske lovreglene og barnekonvensjonen artikkel 12 uansett være alder og modenhet som avgjør hvilken vekt barnets mening skal tillegges. Det vil derfor neppe innebære noen realitetsforskjell at behørig har blitt utelatt fra de norske bestemmelsene.⁶³

4.2 Generelt om vektleggingen av barnets mening

Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets «alder og modenhet» jf. barnevernloven § 6-3(1) 2. pkt. og barneloven § 31(2) 2. pkt. Ordlyden viser at barnets alder ikke er avgjørende i seg selv. Det må foretas en vurdering ut i fra barnets personlige forutsetninger, noe som vil bero på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle.⁶⁴ Utgangspunktet er at desto eldre og modent et barn er, desto større vekt skal barnets mening tillegges i saken.⁶⁵ Grunnen til dette er fordi et eldre og mer modent barn gjerne vil ha en klarere mening og formulerer sine ønsker tydeligere. Et eldre og mer modent barn vil også lettere skjønne konsekvensene av de ulike alternativene i saken enn et yngre og mer umodent barn.

---

⁶² Dette støttes av Stang (2007a) s. 118 og 408.

⁶³ Dette støttes bla. av Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 61 samt Holgersen(2008) s. 294.

⁶⁴ Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 63. Se også Sandberg (2008) s. 94.

⁶⁵ Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 63.

Selv om barnets mening skal tillegges vekt betyr ikke det at barnets synspunkt skal ha avgjørende betydning i saken. Barnets mening vil være et av flere momenter som inngår i en helhetsvurdering.⁶⁶ Det vil således variere fra sak til sak hvilken vekt barnets mening skal tillegges.

Utover alder og modenhet er barnevernloven § 6-3 og barneloven § 31 tause vedrørende hvilke momenter som skal vektlegges i helhetsvurderingen. Forarbeidene gir imidlertid anvisning på ytterligere momenter det må tas hensyn til i vurderingen av hvilken vekt barnets mening skal tillegges. Etter forarbeidene må det for det første ses hen til «hva slags spørsmål det gjelder, og om barnet forstår rekkevidden av det».⁶⁷

Rt-1987-289 er illustrerende. Dommen omhandler omsorgsovertakelse av to barn på ti og elleve år. Begge barna hadde gjentatte ganger gitt uttrykk for at de ønsket å flytte tilbake til foreldrene. Høyesterett kom frem til at ønsket ikke kunne tillegges avgjørende vekt, da «barna vanskelig kan se konsekvensene av det valg det er tale om». Dette momentet vil gjøre seg særlig gjeldende i barnevernssaker, hvor konsekvensene ofte er vanskeligere å skjønne og mer alvorlige for barnet.

Videre må det vurderes «hvor fast [barnet] er i sin oppfatning».⁶⁸ Dersom barnets mening er sterkt og vedvarende taler det for å tillegge meningen mer vekt jf. Rt-2005-624, hvor Høyesterett vektla barnets ønske da det hadde vært entydig og konsekvent over lang tid. Dersom barnets syn er skiftende svekker det vekten da det vil være usikkert hva barnet egentlig mener jf. Rt-1996-1684. Tilsvarende gjelder dersom det ikke er overensstemmelse mellom det barnet sier og dets holdning.⁶⁹

Videre må det ses hen til «bakgrunnen for det syn [barnet] har».⁷⁰ I Rt-1997-797 kom Høyesterett frem til at det måtte legges stor vekt på barnas ønsker. I begrunnelsen fremhevet Høyesterett at barnas ønsker var lett forståelig og at det var gode grunner for deres ønsker.

---

⁶⁶ Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 63 og Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 61.

⁶⁷ NOU 1977: 35 s. 123-124.

⁶⁸ NOU 1977: 35 s. 123-124.

⁶⁹ Se bla. Koch/Walstad (2005) s. 43.

⁷⁰ NOU 1977: 35 s. 123-124.

Dersom barnets mening er avgitt under press eller barnet befinner seg i en lojalitetskonflikt vil vekten reduseres jf. Rt-1998-1702. Selv om barnet har vært utsatt for press eller befinner seg i en lojalitetskonflikt, er det likevel viktig at konsekvensene av dette vurderes konkret da barnets ønske likevel kan være sterkt og dypt rotfestet.⁷¹

I vurderingen kan det kan være hensiktsmessig å skille mellom egenvekt og relativ vekt.⁷² Med egenvekt menes en vurdering av barnets syn isolert sett hvor de ovennevnte momenter vil høre under. Med relativ vekt menes den vekten barnets synspunkt har i forhold til de øvrige momenter i saken. Det kan være omstendigheter som barnet ikke kjenner til eller forstår rekkevidden av som kan påvirke sakens utfall.

4.3 Forskjell i vektleggingen etter barnevernloven og barneloven

Etter barneloven § 31(2) 3. pkt. skal barnets mening tillegges «stor vekt» når barnet er fylt tolv år. Formålet med regelen er å sikre at det blir lagt tilstrekkelig vekt på større barns mening i slike saker.⁷³ Dette innebærer at motargumentene må være sterkere for at en skal kunne fravike det barnet mener når det har fylt tolv år. Tilsvarende formulering finnes ikke i barnevernloven § 6-3(1). Barnelovens regel vil ikke gjelde i saker etter barnevernloven da dette er spesialregulering. Dette er et bevisst valg fra lovgivers side som viser at det er forskjeller i sakstypene etter de to lovene som det må tas hensyn til i vektleggingen av barnets mening.

Rt-2006-1308 illustrerer at barns mening står i en annen stilling i saker etter barnevernloven enn i saker etter barneloven. Dommen omhandler overprøving av et vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 av en snart 15 år gammel jente. Høyesterett kom frem til at jenta fortsatt burde være under barneverntjenestens omsorg til tross for hennes klare ønske om å flytte tilbake til moren. Høyesterett uttalte at «det må legges stor vekt på hennes oppfatning, men avgjørende alene kan den ikke være. Hennes mening må holdes opp mot en vurdering av den risiko hun utsettes for ved at omsorgen for henne overlates til mor».

---

⁷¹ Sandberg (2008) s. 94.

⁷² Sandberg (2008) s. 94.

⁷³ Sandberg (2008) s. 94.

Når det gjelder forskjellen i ordlyden mellom barnevernloven § 6-3 og barneloven § 31 uttalte Høyesterett at forskjellen «er nok begrunnet i ulikheten mellom det de to lovene regulerer. Når vilkårene for omsorgsovertakelse etter barnevernloven er til stede er situasjonen for barnet en annen enn når det ved samlivsbrudd er tvist om hvem av foreldrene som skal ha den daglige omsorg for barnet». ⁷⁴ Sakene etter barnevernloven er ofte kompliserte og konsekvensene av de ulike alternativene vil være enda vanskeligere for barnet å vurdere enn i saker etter barneloven. ⁷⁵ Det vil dermed ofte være større grunn til å beskytte barn i saker etter barnevernloven, noe som innebærer at en ikke kan ha tilsvarende regel om at meningen skal tillegges stor vekt.

4.4 Analyse av rettspraksis

4.4.1 Innledning

I fremstillingen avgrenses det som nevnt til omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 samt spørsmålet om fast bosted etter barneloven § 36. Når det gjelder spørsmålet om fast bosted etter barneloven vil det bli fokusert på tilfeller hvor den ene forelderen av ulike grunner anses som den mest egnede omsorgspersonen. Dersom den ene forelderen eksempelvis sliter med rusproblemer, har vært voldelig eller har manglende omsorgsevner, er det i likhet med barnevernssaker tale om en vanskelig situasjon for barnet, hvor hensynet til å beskytte barnet gjør seg gjeldende. Når det er tale om to jevnbyrdige foreldre gjør ikke dette hensynet seg like gjeldende.

Rettspraksis viser derfor at dersom begge foreldrene kan tilby normalt gode omsorgsbetingelser, vil barnets mening tillegges betydelig vekt og gjerne være utslagsgivende for resultatet. ⁷⁶ Rt-2007-376 er illustrerende. I dommen var spørsmålet hvor barna på tolv og ni år skulle ha fast bosted. Det var ingen uenighet om at begge foreldrene hadde god og tilnærmet lik omsorgsevne. Hva barna mente om bosted ble gjennomgått svært grundig i resonnementet. Høyesterett uttalte at «barnas ønsker [må] i denne saken (...) respekteres» og la avgjørende vekt på barnas ønsker. Til sammenligning har jeg ikke funnet noen høyesterettsdommer hvor barnets mening har blitt tillagt avgjørende vekt i barnevernssaker. ⁷⁷

---

⁷⁴ Dommens avsnitt 59.

⁷⁵ Sandberg (2008) s. 95.

⁷⁶ Se også Kjølberg/Johansen (2006) s. 204.

⁷⁷ Dette fremheves også av Lindboe (2012) s. 180.

På denne bakgrunn synes det å være klare forskjeller mellom barnevernssaker og foreldretvister hvor foreldrene er like gode omsorgspersoner. Det avgrenses derfor mot foreldretvister hvor foreldrene er jevnbyrdige.⁷⁸ I fremstillingen har jeg valgt å dele inn i ulike aldersgrupper, herunder barn under syv år, barn mellom syv og elleve år og barn f.o.m tolv år.⁷⁹ Analysen vil fokusere på hvordan barnets mening trekkes inn i rettens resonnement og hvilken vekt retten tillegger barnets mening.

4.4.2 Barn under syv år

I det domsmaterialet jeg har gjennomgått er det ingen dommer fra Høyesterett som omhandler barn under syv år, verken i saker etter barneloven eller barnevernloven. Dette er antagelig fordi det tar tid før saker kommer til Høyesterett og at barna dermed har blitt eldre når saken kommer for Høyesterett. I fremstillingen blir det dermed brukt lagmannsrettspraksis, herunder fem dommer om omsorgsovertakelse og fem dommer om fast bosted.

I de fem dommene fra lagmannsretten som omhandler omsorgsovertakelse etter barnevernloven varierer det hvorvidt barnets mening blir trukket inn i rettens resonnement. I LB-2006-143588 (Ti og seks år), LF-2005-78194 (Elleve og seks år) og LG-2014-7651 (Åtte og fire år), ble ikke meningen til barnet under syv år nevnt i rettens resonnement overhodet. Hvorvidt det hadde blitt vurdert om barnet var i stand til å danne seg en egen mening, og hvorfor barnet ikke hadde blitt gitt anledning til å uttale seg fremgikk ikke. I disse dommene ble imidlertid det eldre søskenet hørt i samsvar med barnevernloven § 6-3. Det tyder på at det i dommene har skjedd en form for automatikk i å ikke vurdere om barnet under syv år skal uttale seg. Dette underbygger det som ble nevnt tidligere med faren med å operere med en nedre aldersgrense.

I LF-2005-185953 og LG-2013-89611 inngikk barnets mening til en viss grad i

---

⁷⁸ Det har vært vanskelig å inndele i to klare kategorier fordi det i praksis er mange nyanser, like gode, nesten like gode, litt større forskjell o.l. Jeg har forsøkt å finne dommer hvor det er store forskjeller mellom foreldrene, men ettersom jeg ikke fant nok dommer har jeg også brukt noen hvor det er litt mindre forskjell mellom foreldrene.

⁷⁹ Det bemerkes at inndelingen i aldersgrupper ikke er helt uproblematisk ettersom dommene ofte omhandler flere barn i ulik alder. I fremstillingen vil det for å best få frem generelle trekk i rettens resonnement, bli fokusert på det barnet som omfattes av aldersgruppen som behandles.

resonnementet. LF-2005-185953 omhandler tre barn på henholdsvis ni, seks og to år. Seksåringen ble hørt og var tydelig på at han ikke ønsket å bo hos mor. Retten uttalte at «meningen skal tillegges vekt, alt etter modenhet og alder. Slik barnas uttalelser foreligger, vil omsorgsovertakelse uansett ikke være i strid med deres uttalte ønske». Retten gikk ikke nærmere inn på hvor mye vekt barnets mening skulle tillegges. Det synes som om retten ikke fant det nødvendig å si noe særskilt om meningens betydning, da barnets syn uansett var i samsvar med rettens avgjørelse om omsorgsovertakelse.

LG-2013-89611 omhandler en jente på syv år og en gutt på seks år. Begge barna ble hørt og ga uttrykk for at de ønsket å være i fosterhjemmet. Lagmannsretten uttalte at «det er grunn til å legge en viss vekt på dette, særlig Cs mening siden hun er fylt 7 år.» Videre fremhever retten at barna står i en lojalitetskonflikt til foreldrene og at når de da likevel ønsker å bo i fosterhjem er det grunn til å høre dem på dette. I dommen ble det altså lagt en viss vekt på seksåringens mening. Det virker som om meningen fremheves fordi det var samsvar mellom barnets mening og det retten mente ville være til barnets beste.

Meningen til barn under syv år blir inkludert noe mer i lagmannsrettens resonnementet i saker om fast bosted etter barneloven. Av de fem dommene jeg har analysert er det kun en dom som ikke nevner meningen til barnet under syv år, LA-2014-50500 (seks år). I de andre dommene tar retten stilling til uttaleretten for barn under syv år, noe som tilsier at barn under syv år står i en sterkere stilling etter barneloven enn barnevernloven.

I hvilken grad barnets mening blir trukket inn i rettens resonnement er imidlertid varierende. LA-2013-154920 omhandler en snart fem år gammel gutt. I vurderingen uttalte lagmannsretten at «ingen av foreldra har gjort gjeldande at C – som enno ikkje har fylt fem år – har danna seg eit eige synspunkt om kven han helst vil bu hos, og lagmannsretten legg dette til grunn, jf. elles barnelova §31». Utover dette sies det intet om barnets mening, og retten foretar ikke en egen vurdering av om barnet er i stand til å danne seg en egen mening og således skal høres. Det synes derfor som om retten viser til barneloven § 31 av ren formalitet. Likevel blir barnet som enda ikke er fylt fem år en del av vurderingen til retten, noe som er mer enn det ble i de tre ovennevnte dommene om barnevernloven.

LB-2013-144485 omhandler to barn på tolv og seks år. Gutten på seks år hadde ikke gitt noe klart uttrykk for hvor han ønsket å bo fast utover at han ønsket å besøke far. Hans ønske ble ikke nærmere vurdert da han «uansett er for liten til at hans oppfatning kan tillegges særlig vekt». Lagmannsretten kom frem til at det beste for barnet var å bo hos mor, da hun ble ansett for å ha best omsorgsevne. Selv om avgjørelsen ikke strider mot barnets ønske, virker det som om retten nedtoner betydningen av barnets mening for å slippe å ta nærmere stilling til den.

LA-2014-39553 omhandler to barn på seks og syv år. Seksåringen ble gitt anledning til å uttale seg og ga uttrykk for at han helst ville bo hos faren, noe retten også konkluderte med. Vekten av barnas mening ble behandlet samlet i rettens resonnement. Om vektleggingen uttalte lagmannsretten at «meningen deres har (...) begrenset vekt. Deres ønsker støtter og bekrefter imidlertid lagmannsrettens vurdering av hva som er til deres beste». Også denne dommen tyder på at retten fremhever barnets ønske dersom det er i samsvar med det retten mener er til barnets beste.

I LB-2012-88501 ble ønsket til barnet på seks år og hvilken vekt barnets ønske kan tillegges vurdert noe grundigere enn i de øvrige dommene. Det forelå motstridende opplysninger om barnets ønske. Retten gikk ikke nærmere inn på dette ettersom «barnets ønske uansett har begrenset vekt». Barnet er «fortsatt ikke (...) mer enn seks år, og uansett modenhet må hun antas å ha begrensede forutsetninger for å vurdere de to bostedsalternativene opp mot hverandre.» I denne dommen ble barnets mening vurdert mer selvstendig og uavhengig av det retten mente var barnets beste.

Dommene illustrerer at barn under syv år blir oftere hørt og gitt mulighet til å uttale seg i saker om fast bosted etter barneloven, enn i saker om omsorgsovertakelse etter barnevernloven. Dersom barnet får uttale seg, avfeies meningen som regel raskt og tillegges svært lav vekt, både etter barnevernloven og barneloven. I de tilfeller hvor meningen har blitt tillagt en viss vekt har det vært dersom barnets ønske er i samsvar med det retten mener er barnets beste. Dommene tyder på at retten har en tendens til å fremheve barnets mening i de tilfeller hvor meningen samsvarer med rettens synspunkt, og nedtoner meningen hvor retten mener en annen løsning er til barnets beste. Selv om retten gjerne viser til barnets mening når det samsvarer med deres synspunkt, viser eksempelvis LF-2005-185953 at det ikke

nødvendigvis betyr at meningen har hatt en selvstendig betydning. Dette viser at meningen til barn under syv år har svært lav egenvekt og har liten betydning i forhold til andre momenter som gjør seg gjeldende i saken.

4.4.3 Barn mellom syv og elleve år

I fremstillingen blir det brukt to høyesterettsdommer og tre lagmannsrettsdommer om omsorgsovertakelse etter barnevernloven, og fem lagmannsrettsdommer om fast bosted etter barneloven.

Hvor stor vekt barnets mening tillegges, og hvordan barnets mening inngår i rettens resonnement i dommene som omhandler omsorgsovertakelse etter barnevernloven varierer. Rt-2004-1683 omhandler en syv og et halvt år gammel jente. I resonnementet viste Høyesterett til jentas mening, herunder at hun ikke vet hva hun ønsker og at psykologen har tolket det som «et uttrykk for at hun har det greit som hun har det».⁸⁰ Hva barnet mente ble tilføyd helt på slutten, etter at Høyesterett uttalte at det beste for jenta er om omsorgsvedtaket opprettholdes. Etersom meningen kun blir tilføyd i en kort bemerkning på slutten og Høyesterett ikke sier noe om hvilken betydning meningen har hatt, virker det som om barnets mening kun blir vist til av ren formalitet.

Hvilken betydning barnets mening har hatt og hvilken vekt synspunktet har blitt tillagt fremkom heller ikke i Rt-2006-1672, selv om barnet var noe eldre, ni år. I dommen var barnets mening i samsvar med det retten mente var barnets beste. Også denne dommen tyder på at retten kan ha en tendens til å ikke ta selvstendig stilling til betydningen av barnets mening når den er i samsvar med rettens syn.

Hvilken vekt barnets mening har blitt tillagt fremgår heller ikke av LF-2005-78194. Som nevnt i punkt 4.4.2 omhandler dommen også et barn på elleve år. Lagmannsretten nevnte kun kort hva som var barnets ønske, herunder at han «tror han heller vil være i [fosterhjemmet], noe som også var rettens konklusjon. Om hans ønske har hatt betydning og eventuelt hvor stor vekt retten har tillagt ønsket fremgår ikke. Dette tyder på at barnets mening kun er vist til av

---

⁸⁰ Se dommens avsnitt 58.

formalitet og at den ikke har vært et viktig moment i rettens vurdering.

I LB-2006-143588 og LB-2013-68881 ble betydningen av barnets mening drøftet forholdsvis grundig. LB-2006-143588 omhandler som nevnt i punkt 4.4.2 også en ti år gammel jente. Hun hadde gjentatte ganger gitt klart uttrykk for at hun ville hjem til foreldrene. Lagmannsretten uttalte at det kan «ikke legges utslagsgivende vekt på dette. D er åpenbart i en sterk lojalitetskonflikt. Med den modenhet hun har, jf. over, og de problemer hun sliter med, er det ikke tilstrekkelig grunnlag for å la henne avgjøre dette selv». Selv om retten begrunner forholdsvis grundig hvorfor meningen ikke kan tillegges utslagsgivende vekt, fremkommer drøftelsen av barnets mening under lagmannsrettens oppsummering. Det tyder på at barnets mening har blitt nedtonet og ikke hatt så mye å si i vurderingen.

LB-2013-68881 omhandler en syv år gammel gutt som ønsket å bo hos fosterforeldrene. Om vektleggingen uttalte lagmannsretten: «blant annet sett hen til barnets alder, kan uttalelsene fra B isolert sett ikke være avgjørende for saken. Barnets synspunkter må likevel tas med i den helhetlige vurderingen av om det er nødvendig med omsorgsovertakelse (...)». Selv om egenvekten var lav ble barnets mening tatt i betraktning i rettens resonnement og tillagt en viss vekt.

I alle de fem dommene som omhandler fast bosted etter barneloven tar lagmannsretten uttrykkelig stilling til vekten av barnets mening. I LA-2013-95424, LA-2013-168987, LB-2014-70508 og LE-2014-40988 ble betydningen av barnets mening vurdert forholdsvis grundig i rettens resonnement, uavhengig av om meningen var i samsvar med rettens synspunkt. Eksempelvis ble niåringens ønske vurdert grundig i et eget delkapittel og trukket inn i den samlede vurderingen til retten i LA-2013-168987. Dette selv om det ikke var samsvar mellom barnets mening og det retten mente var barnets beste.

Ingen av dommene la imidlertid avgjørende vekt på barnets ønsker av ulike grunner. I eksempelvis LA-2013-95424 ville en åtte år gammel gutt bo hos moren. Lagmannsretten kom imidlertid frem til at barnet skulle ha fast bosted hos far, da han kunne tilby den mest stabile omsorgen. Om barnets mening uttalte retten at «hans syn på saken skal tillegges vekt (...)»,

men at meningen ikke kan tillegges stor vekt bla. fordi at «et så vidt ungt barns syn på hvor det skal ha sin daglige omsorg, lett påvirkes av en rekke andre faktorer som ikke nødvendigvis reflekterer og hensiktsmessig vektlegger alle de momentene som er av betydning for barns beste i denne forbindelsen».

I LB-2014-70508 ble meningen til to tvillinger på elleve år tillagt mindre vekt enn alderen skulle tilsi. Dette fordi tvillingene hadde ulik mening og var dypt involvert i konflikten mellom foreldrene. At barnet befant seg i en sterk lojalitetskonflikt var også grunnen til at et klart og tydelig ønske om å bo hos mor av en ni år gammel gutt ikke ble tatt til følge i LE-2014-40988.

LA-2013-204628(dissens) illustrerer en stor forskjell i vektleggingen av barnets mening fra de ovennevnte dommene om omsorgsovertakelse. Dommen omhandler en syv år gammel gutt, hvor flertallet kom frem til at gutten skulle bo hos faren da han hadde best omsorgsevne. Gutten hadde gjentatte ganger fortalt at han ville bo hos faren og begrunnet sitt ønske. Lagmannsretten uttalte: «med hovedbegrunnelse i at C har det godt hos sin far, og at han også ønsker å bo der, har flertallet kommet til at han skal bo fast hos far.» I dommen var barnets mening altså et av de viktigste momentene og ble tillagt stor vekt selv om barnet kun var syv år.

Dommene viser at meningen til barn mellom syv og elleve år blir tillagt større vekt og blir grundigere vurdert i rettens resonnement enn meningen til barn under syv år. Som gjennomgangen viser er det også forskjell i vektleggingen av seks og syvåringers mening. I LA-2013-204628 la retten betydelig vekt på syvåringens mening. Alle ovennevnte dommer om seksåringer la til sammenligning liten vekt på barnets mening. I LG-2013-89611 sa retten uttrykkelig at det var grunn til å legge mer vekt på syvåringens mening enn seksåringens. Da det kun er tale om et års forskjell, kan det ikke kun være modenhet og kognitiv utvikling som begrunner dette. Grunnen til at forskjellen i vektleggingen oppstår er antagelig fordi syvåringer har en ubetinget uttalerett etter lovbestemmelsene noe seksåringene ikke har. Dette underbygger igjen at det er en fare med å oppstille aldersgrenser.

Videre illustrerer dommene at vekten av barnets mening varierer, både etter barnevernloven og barneloven. Generelt har barnets mening ikke blitt tillagt særlig stor vekt etter noen av lovene og har måtte vike for øvrige momenter. Barnets mening har imidlertid blitt tatt mer på alvor og tillagt mer vekt i sakene etter barneloven. I Rt-2004-1683, Rt-2006-1672 og LF-2005-78194 fremkom det ikke av rettens resonnement hvilken betydning barnets mening har hatt og hvilken vekt meningen har blitt tillagt. Alle dommene om fast bosted etter barneloven tok derimot uttrykkelig stilling til og drøftet relativt grundig vekten av barnets mening. I tillegg ble barnets mening tillagt stor vekt og var med i hovedbegrunnelsen i LA-2013-204628. Tilsvarende vekt la ikke lagmannsretten på barnets mening i noen av dommene om omsorgsovertakelse.

4.4.4 Barn f.o.m tolv år

To høyesterettsdommer og tre lagmannsrettsdommer om omsorgsovertakelse etter barnevernloven, og fem lagmannsrettsdommer om fast bosted etter barneloven blir benyttet også her.

I barneloven § 31(2) står det uttrykkelig at meningen til barn ved fylte tolv år skal tillegges «stor vekt». Selv om dette ikke står uttrykkelig i barnevernloven § 6-3(1), blir meningen til barn gjennomgående tillagt stor vekt og vurdert grundig i alle dommene jeg har analysert, særlig Rt-2004-999, Rt-2005-624 og LE-2007-27111.

I Rt-2004-999 gikk Høyesterett grundig gjennom meningen til en tolv år gammel gutt. Gutten ønsket å flytte hjem til moren, noe Høyesterett konkluderte med. Høyesterett fremhevet at han syntes sterkt påvirket av morens holdning og ikke innså svakheter ved henne som omsorgsperson, noe som svekket den selvstendige vekten av hans mening. Likevel hadde meningen hans stor betydning da omsorgsovertakelsen vanskelig kunne opprettholdes med hans motstand. Barnets mening var et av momentene det ble lagt særlig vekt på.

Meningen til barnet, en jente på 13 ½ år, ble tatt på alvor og grundig vurdert i resonnementet til Høyesterett også i Rt-2005-624. Jenta hadde gitt klart uttrykk for at hun ikke ville tilbakeføres til moren, og hennes holdning hadde vært entydig og konsekvent i lang tid.

Standpunktet hennes var også godt begrunnet med at hun savnet respekt fra moren. Høyesterett fant derfor at meningen måtte tillegges vekt. Ønsket var imidlertid ikke avgjørende for resultatet om å opprettholde omsorgsovertakelsen, men inngikk som moment i helhetsvurderingen hvor også andre momenter ble vektlagt.

I LE-2007-27111 la lagmannsretten betydelig vekt på barnets ønske om å flytte hjem. Selv om det fortsatt var stor tvil om foreldrenes omsorgskompetanse kom lagmannsretten under noe tvil frem til at det likevel ville være til det beste for gutten å flytte hjem. Dette fordi gutten på 15 ½ år hadde gitt en begrunnet forklaring, ønsket var fastholdt over tid og gjennom handling hadde han vist at han gjør svært mye for å oppnå sitt ønske om å flytte hjem.

Noe mindre vekt ble barnets mening tillagt i LG-2006-126359. En 14 år gammel gutt hadde gitt klart uttrykk for at han helst ville flytte hjem til moren. Lagmannsretten uttalte at «Cs alder tilsier at hans ønske vedrørende bosted tillegges vekt, jfr. barnevernloven § 6-3». Morens omsorgsmangler var imidlertid så omfattende at guttens ønske ikke kunne tillegges avgjørende betydning. Selv om det ikke var samsvar mellom det retten mente ville være til guttens beste ble meningen vurdert, om enn noe mindre grundig enn de to ovennevnte høyesterettsdommene, og tillagt vekt i rettens resonnerement.

Den eneste dommen som ikke uttrykkelig nevner hvilken vekt barnets mening har blitt tillagt er LB-2011-145146(dissens). Dommen omhandler en nesten 15 år gammel jente. Hun ga klart uttrykk for at hun ville bo hos moren, noe rettens flertall også konkluderte med at hun skulle. Barnets synspunkt nevnes bare kort i resonnerementet, og retten begrunner kun avgjørelsen i øvrige momenter og nevner intet om vekten av hennes mening.

I alle dommene om fast bosted viser lagmannsretten til barneloven § 31(2) og at meningen skal tillegges stor vekt. Eksempelvis la retten i LB-2012-41310 betydelig vekt på barnets ønske. Barnet var 15 år og ønsket om å bo hos faren var klart, godt begrunnet og fastholdt over tid. Meningen hadde derfor stor egenvekt og ingen andre momenter tilsa at det ville være best for ham å bo hos moren.

Også i LA-2007-172627, LA-2008-158721 og LE-2012-69468 ble barnets ønske og dets betydning gjennomgått grundig i rettens resonnement. I LA-2007-172627 ønsket barnet på 15 år å bo hos moren. Retten konkluderte imidlertid med fast bosted hos faren, da han ble ansett som den beste omsorgspersonen. Om betydningen av barnets syn uttalte lagmannsretten at «hans syn skal tillegges stor vekt. Lagmannsretten er imidlertid kommet til at omstendighetene i denne saken er så spesielle at Cs syn likevel ikke bør være avgjørende». Selv om retten kom frem til et annet resultat enn det barnet ønsket, ble meningen trukket frem og vurdert.

LA-2008-158721(dissens) omhandler en tolv år gammel gutt. Gutten hadde gitt uttrykk for at han ville flytte tilbake til moren. Flertallet vurderte barnets ønske grundig og trakk frem ønsket og dets betydning flere steder. Om vekten uttalte flertallet: «Cs uttalte ønske (...) skal tillegges stor vekt. Etter en avveining av de momenter som fremgår ovenfor, særlig hensyntatt Cs spesielle behov, finner flertallet likevel at det er best for C å bli boende hos [far]».

I LE-2012-69468 ønsket en 13 år gammel jente å bo hos moren. Lagmannsretten vurderte aktivt hennes synspunkter og hvilken vekt meningen skulle tillegges. Lagmannsretten fant at barnets mening ikke kunne være utslagsgivende, særlig hensett til barnets begrunnelse. Retten konkluderte derfor med fast bosted hos far, da han kunne tilby best omsorg.

Like grundig om barnets mening var ikke lagmannsretten i LB-2013-144485. Dommen omhandler som nevnt i punkt 4.2.2 også et barn på tolv år. Barnet ønsket fast bosted hos moren, noe retten også konkluderte med da hun var den beste omsorgspersonen. I resonnementet uttaler lagmannsretten at «C er nå 12 år gammel, og hennes mening om bostedsspørsmålet skal da tillegges stor vekt, jf. § 31 annet ledd tredje punktum». Utover dette sier ikke lagmannsretten noe konkret om meningens betydning for avgjørelsen. I likhet med dommene om omsorgsovertakelse varierer det derfor hvor aktivt retten trekker inn og tillegger ønsket betydning.

Både etter barnevernloven og barneloven ser en tydelig forskjell fra barnet har fylt tolv år. Når barnet har fylt tolv år blir barnets mening tatt mer på alvor noe som gjenspeiles i at barnets

mening generelt tillegges stor vekt og drøftes forholdsvis aktivt i resonnementet. At meningen tas mer på alvor viser seg også i at barnets ønske ikke blir fremhevet eller nedtonet alt etter om det samsvarer med rettens mening, noe som ble påpekt under de andre aldersgruppene, særlig barn under syv år. Ingen av avgjørelsene la imidlertid avgjørende vekt på barnets mening, selv om resultatet i seks av ti dommer var i samsvar med barnets synspunkt. Dette viser at det skal svært mye til før barnets mening kan tillegges utslagsgivende vekt i saker om omsorgsovertakelse etter barnevernloven og fast bosted etter barneloven hvor det foreligger mangler hos den ene forelderen.

Selv om meningen generelt drøftes grundig og tillegges stor vekt etter begge lovene kan en viss forskjell spores fra dommene. I de tre dommene om omsorgsovertakelse, Rt-2004-999, Rt-2005-624 og LE-2007-27111, hvor barnets ønske ble tillagt størst vekt og vurdert grundigst, var barnets ønske i samsvar med det retten mente var til barnets beste. I LG-2006-126359 hvor det ikke var samsvar ble ønske tillagt mindre vekt og vurdert noe mindre grundig. Til sammenligning ble barnets mening gjennomgått grundig i rettens resonnement i LA-2007-172627, LA-2008-158721 og LE-2012-69468 om fast bosted, selv om avgjørelsen ikke var i samsvar med barnets ønske. Videre var det kun i LB-2011-145146 som omhandler omsorgsovertakelse, at retten ikke nevnte hvilken vekt barnets mening skulle tillegges. Dette tyder på at barnets mening ved fylte tolv år, har noe større betydning i rettens resonnement ved spørsmål om fast bosted etter barneloven enn i saker om omsorgsovertakelse etter barnevernloven. Ettersom barnets mening gjennomgående blir vektlagt mer etter barneloven enn barnevernloven i alle aldersgruppene, tyder det på at saksområdet har betydning når retten skal ta stilling til vekten av barnets mening, og ikke kun de konkrete omstendigheter i den enkelte sak.

5 Hvordan sikre at barnet blir hørt?

5.1 Innledning

Etter barnekonvensjonen artikkel 12(2) kan barnet bli hørt «direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ». Barnevernloven § 6-3 og barneloven § 31 er tause når det gjelder hvordan barnet skal høres. I barnevernloven er det kun § 7-9 som konkret angir en mulig gjennomføringsmåte for å realisere uttaleretten, herunder gjennom barnets talsperson. Hvordan samtalen med barnet skal gjennomføres og tilrettelegges er etter forarbeidene opp til avgjørelsesorganet.⁸¹ I foreldretvister er gjennomføringen nærmere regulert i barneloven § 61.

I oppgaven vil det kun fokuseres på høring av barn gjennom ordninger som tar særskilt sikte på at barnet blir hørt, og hovedfokuset vil være på høring gjennom en representant. I saker etter barnevernloven har barn mulighet til å uttale seg gjennom en talsperson jf. barnevernloven § 7-9. Etter barnevernloven § 4-1(2) kan barn som barnevernet har overtatt omsorgen for ha med seg en tillitsperson. Barneloven § 61 nr. 5 gir barn på nærmere vilkår mulighet til å få oppnevnt en representant. Oppgaven vil i det følgende sammenligne rettighetene og måten barn kan høres på etter disse bestemmelsene. Det avgrenses dermed mot høring av barn gjennom samtaler med sakkyndige, og samtaler direkte med en som sitter i avgjørelsesorganet.⁸² Dette fordi de ovennevnte ordningene gir størst grunnlag for sammenligning mellom barnevernloven og barneloven, samt av hensyn til oppgavens omfang. Det tas først stilling til barnevernlovens alternativer.

5.2 Barnets talsperson

5.2.1 Innledende om ordningen og talspersonens oppgaver

Etter barnevernloven § 7-9 kan fylkesnemnda «oppnevne en egen talsperson for barnet i saker som skal behandles for nemnda». Ordningen med barnets talsperson trådte i kraft 1. januar 1994. Talspersonordningen ble opprettet for å bedre barns mulighet til å fremme sine synspunkter og styrke barns rettsstilling.⁸³ Forskrift om barnets talsperson i fylkesnemndsaker (heretter talspersonforskriften) regulerer den nærmere gjennomføringen av ordningen med barnets talsperson.⁸⁴ I utgangspunktet skal talspersonen oppnevnes fra en liste over personer

---

⁸¹ Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 63.

⁸² Oppgaven kommer i punkt 5.2.4 noe inn på direkte høring i form av dommeravhør som grunnlag for en sammenligning i forbindelse med behandlingen av talspersonordningen.

⁸³ Ot.prp. nr. 104 (1992-1993) s. 10.

⁸⁴ Forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker 18. februar 2013 nr. 203.

med erfaring med barn, som fylkesnemnda har utarbeidet jf. talspersonforskriften § 3(1). I særlige tilfeller kan talspersonen være en barnet har et særlig tillitsforhold til jf. § 3(2) og (4).

Etter talspersonforskriften § 5(1) og (3) skal talspersonen samtale med barnet og formidle dets synspunkter til fylkesnemnda. Ordlyden «gjennomføre en samtale med barnet» samt «barnet [kan] be om en ny samtale med talspersonen» tilsier at barnet i utgangspunktet kun skal ha en samtale med talspersonen jf. talspersonforskriften §§ 4 og 5(1). Talspersonen skal utelukkende være barnets «talerør» jf. talspersonforskriften § 1(1) 2. pkt. Ordlyden tilsier at talspersonen skal videreformidle nøyaktig det barnet har uttrykt og ikke foreta egne vurderinger av barnet eller barnets mening. Tidligere skulle talspersonen også gi sin selvstendige vurdering av saken. Denne regelen ble sterkt kritisert fra ulike hold, bla. fordi det lett kunne føre til en sammenblanding med barnets beste-vurderingen når talspersonen også skulle gi en selvstendig vurdering.⁸⁵ Barnekomiteen understreker at barnets representant «represents exclusively the interests of the child».⁸⁶ Ved å endre ordningen slik at talspersonen utelukkende er barnets talerør er det blitt bedre samsvar med barnekonvensjonen artikkel 12.⁸⁷

5.2.2 Når kan talsperson oppnevnes?

Ordlyden «i saker som skal behandles for nemnda» tilsier enhver sak som skal behandles for fylkesnemnda og begrenser ikke ordningen til visse sakstyper jf. § 7-9.⁸⁸ Videre viser ordlyden at muligheten til å ha en talsperson kun gjelder i fylkesnemndsaker. I andre saker og på andre stadier av prosessen må barnets uttalerett ivaretas på andre måter.⁸⁹ Det kan spørres hvorfor talspersonordningen kun gjelder ved fylkesnemnda og ikke for domstolene.

Forarbeidene er tause om hvorfor ordningen kun skulle gjelde for fylkesnemnda.

Begrunnelsen for å innføre ordningen var etter forarbeidene at det i fylkesnemndsaker vil kunne foreligge interessemotsetninger mellom barnet, barneverntjenesten og barnets

---

⁸⁵ Sandberg (2008) s. 90, Ofstad/Skar (2009) s. 370, Lindboe (2012) s. 185 og Søvig (2009) s. 73-74.

⁸⁶ General Comment No.12 (2009) avsnitt 37.

⁸⁷ Dette støttes av Søvig (2009) s. 74.

⁸⁸ Dette fremgår også av Ot.prp. nr. 104 (1992-1993) s. 16.

⁸⁹ Q-2013-11 s. 2-3.

foreldre.⁹⁰ Derfor skulle det opprettes en ordning med en representant for barnet til å ivareta barnets interesser og formidle barnets synspunkter, og på denne måten styrke barnets rettssikkerhet. Interessesmotsetninger og behov for å ivareta barnets rettssikkerhet vil også gjøre seg gjeldene i saker for domstolen.

Det synes imidlertid som om det er forutsatt at domstolen skal høre barnet og ivareta det på tilsvarende måte som i andre domstolsaker som omhandler barn. I saker for domstolen kan det bla. oppnevnes sakkyndige og foretas dommeravhør for å få frem barnets syn og ivareta barnets interesser jf. tvisteloven §§ 25-2(1) og 24-10 og straffeprossessloven⁹¹ § 239. Ved bruk av sakkyndig eller dommeravhør vil en langt på vei få frem barnets syn og ivareta barnets interesser. Desto flere parter som involveres, desto mer tidkrevende blir dessuten prosessen. Det synes derfor som om øvrige ordninger samt effektivitetshensyn er grunnen til at ordningen med talsperson ikke gjelder for domstolen.

Sakkyndige og talspersoner har imidlertid to forskjellige roller. En talsperson skal kun fokusere på å formidle barnets synspunkt i motsetning til en sakkyndig som også skal formidle andre observasjoner og vurdere hva som vil være til barnets beste. En talsperson vil derfor i enda større grad sikre barnets rettigheter og mulighet til å fremme sitt syn. For å styrke barns rettssikkerhet ytterligere bør det etableres en ordning med talsperson også for domstolene.⁹²

Det kan også spørres hvorfor ordningen med talsperson først gjelder ved behandling for fylkesnemnda og ikke på et tidligere stadium av prosessen.

På et tidligere stadium er det barneverntjenesten som hører barnet, og barnet kan gi uttrykk for sine synspunkter gjennom slike samtaler jf. barnevernloven § 4-1(2). Det synes derfor som om det er forutsatt at barnets interesser ivaretas tilstrekkelig på denne måten. En talsperson vil imidlertid kunne bidra ytterligere til at barnet blir ivaretatt og hørt, samt at informasjon som

---

⁹⁰ Ot.prp. nr. 104 (1992-1993) s. 10.

⁹¹ Lov om rettergangsmåten i straffesaker 22. mai 1981 nr. 25.

⁹² Dette støttes av høringsuttalelsen fra kommuneadvokaten i Oslo i Ot.prp. nr. 76 (2005-2006) s. 43.

barnet innehar kommer frem tidligere i saksbehandlingen. Gjennom ordningen med barnets tillitsperson har det skjedd en styrking av barnets rettsstilling utover i prosessen, men det mangler fortsatt lovfestede støtteordninger for barnet tidligere i prosessen.⁹³ For å styrke barns uttalerett ytterligere burde det vært innført en talspersonordning tidligere i prosessen.⁹⁴

Videre «kan» en talsperson oppnevnes til «barn som er fylt syv år og for yngre barn som er i stand til å danne egne synspunkter» jf. § 7-9 og talspersonforskriften § 1. Ordlyden «kan» viser at det ikke er obligatorisk å oppnevne talsperson og at fylkesnemnda må foreta en konkret vurdering i hver sak. Som regel vil det ikke være aktuelt å oppnevne talsperson dersom barnet er part i saken og har fått oppnevnt egen advokat.⁹⁵ Barnet har da allerede en fullgod talsperson.

I vurderingen er barnets ønske et svært sentralt moment. Dersom barnet ønsker å få oppnevnt talsperson skal det tillegges stor vekt, og ønsket skal tillegges avgjørende vekt dersom barnet ikke ønsker talsperson jf. talspersonforskriften § 1(2) 2. og 3.pkt. Dette understreker at uttaleretten er en rettighet som barnet selv velger om det vil benytte seg av. Dersom det ikke oppnevnes talsperson begrenser ikke det barnets uttalerett etter § 6-3 og barnet må da høres på en annen måte.

5.2.3 Hvordan vite at talspersonen formidler barnets mening?

Etter talspersonforskriften § 5(3) skal talspersonen formidle barnets synspunkter skriftlig til fylkesnemnda etter at innholdet har blitt drøftet med barnet. Hensikten med at innholdet i den skriftlige rapporten skal diskuteres med barnet først er å sikre at barnets mening gjengis korrekt.⁹⁶ Normalt må talspersonen også møte til nemndas forhandlingsmøte hvor han må avgi forsikring før han gir en muntlig fremstilling av barnets synspunkter jf. § 5(4). Utover dette er det ikke opprettet noen mekanismer for å kvalitetssikre gjengivelsen fra talspersonen. Samtalene talspersonen har med barnet foregår normalt alene.⁹⁷ Det er derfor en risiko for at talspersonen foretar egne vurderinger og tolkninger av det barnet formidler. Etter dagens

---

⁹³ Se nærmere om barnets tillitsperson under punkt 5.3.

⁹⁴ Dette støttes av høringsuttalelsen fra Universitetet i Bergen i Ot.prp. nr. 76 (2005-2006) s. 43.

⁹⁵ Ot.prp. nr. 104 (1992-1993) s. 16.

⁹⁶ Q-2013-11 s. 10.

⁹⁷ Q-2013-11 s. 9.

ordning kan ikke fylkesnemnda kontrollere at det talspersonen gjengir faktisk er barnets mening.

5.2.4 Sammenligning med dommeravhør

I mange straffesaker høres barn gjennom dommeravhør jf. straffeprosessloven § 239.

Dommeravhør og bruk av talsperson er begge måter barn kan høres på. Sammenligningen foretas fordi det er store forskjeller i kvalitetssikringen av høringen som foretas etter disse alternativene.

Etter straffeprosessloven § 239(1) 1.pkt og (2) kan dommeren foreta avhør av «vitne under 16 år(...)» i en sak «om forbrytelse eller forseelse mot sedelighet» og «andre straffbare forhold» når hensynet til vitnet tilsier det. Dommeren skal som hovedregel tilkalle en «særlig skikket person som skal bistå ved avhøret eller foreta avhøret under dommerens kontroll» jf. § 239(1) 2. pkt. I motsetning til talspersonordningen, overværer dommeren i slike saker samtalen med barnet. Ved dommeravhør er det således mye større kontroll over samtalen med barnet sammenlignet med talspersonordningen, og problematikken omkring hva barnet egentlig har uttrykt unngås.

Når det foretas dommeravhør skal dessuten avhøret tas opp «ved videoopptak og om nødvendig ved eget lydopptak, når det er mulig og ikke hensynet til vitnet eller formålet med forklaringen taler mot det. På samme vilkår skal som hovedregel siktedes forsvarer gis anledning til å overvære avhøret» jf. straffeprosessloven § 239(1) 3. og 4. pkt. Etter forskrift om dommeravhør og observasjon § 12(4) 1. pkt. er det også mulig å stille spørsmål til vitnet gjennom dommeren.⁹⁸ Gjennom bruken av video og/eller lydopptak kan samtalen med barnet kontrolleres også i ettertid. Ved at forsvareren kan overvære avhøret og gis mulighet til å stille spørsmål vil også retten til kontradiksjon bli ivaretatt.

Grunnen til at høringen av barn kvalitetssikres i så stor grad etter straffeprosessloven § 239 er at det er tale om å ilegge straff. Selv om det ikke er tale om å ilegge straff i en barnevernssak,

---

⁹⁸ Forskrift om dommeravhør og observasjon 2. februar 1998 nr. 925.

kan barnevernssaker også medføre svært alvorlige konsekvenser for de involverte. Foreldrene risikerer å miste omsorgen for sitt barn, noe som kan være like om ikke mer inngripende i noen tilfeller enn straffene etter straffeloven § 29, eksempelvis bøter eller betinget fengsel.⁹⁹ Det er dermed svært betenkelig at det ikke er mer gjennomsiktighet og kontradiksjonsmuligheter i ordningen med talsperson. Rettssikkerhetshensyn tilsier at det bør innføres ytterlige krav til kvalitetssikringen av talspersonens samtale med barnet.

5.3 Barnets tillitsperson

5.3.1 Innledende om barnets tillitsperson og dennes oppgaver

Etter barnevernloven § 4-1(2) 2. pkt. kan «barn som barnevernet har overtatt omsorgen for (...) gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til». Ordningen skal bidra til at barnet gis mulighet til medvirkning og at det tilrettelegges for samtaler med barnet jf. barnevernloven § 4-1(2) 1. pkt. Tillitspersonen skal være en «støtte for barnet», «bidra til at barnets perspektiv og opplevelse av situasjonen kommer frem» og «hjelp barnet til lettere å gi uttrykk for sine synspunkter» i møtet med barnevernet jf. medvirkningsforskriften § 11. Ordningen styrker med dette barns uttalerett i barnevernssaker.

5.3.2 Når kan barnet ha en tillitsperson?

Etter barnevernloven § 4-1(2) 2. pkt. gjelder ordningen for barn som «barnevernet har overtatt omsorgen for». Ordningen gjelder således ikke i alle saker og for alle barn som ønsker tillitsperson. De fleste barn som mottar tiltak fra barnevernet mottar frivillige hjelpetiltak. Det vil derfor være et stort antall barn som faller utenfor bestemmelsens anvendelsesområde. Det kan spørres hvorfor muligheten til å ha med tillitsperson er avgrenset til å gjelde etter at omsorgsovertakelse er foretatt.

Forarbeidene fremhever at barn som mottar frivillige hjelpetiltak vil ha foreldre som kan ivareta deres interesser.¹⁰⁰ Behovet for en tillitsperson anses derfor normalt for å være mindre enn i tilfeller hvor barnevernet har overtatt omsorgen for barnet. Foreldrene vil imidlertid ikke alltid kunne ivareta barnets interesser i hjelpetiltakssakene heller. Også barn som barnevernet

---

⁹⁹ Almindelig borgerlig Straffelov 22. mai 1902 nr. 10.

¹⁰⁰ Prop. 106 L (2012-2013) s. 143.

ikke har overtatt omsorgen for kan derfor ha behov for en tillitsperson som kan støtte dem slik at de klarer å snakke om vanskelige forhold. Barn kan også ha behov for en tillitsperson under forberedelsen av en sak om omsorgsovertakelse for fylkesnemnda. Forarbeidene åpner derfor for at barn etter en konkret vurdering i samråd med foreldrene kan ha med seg en tillitsperson også i andre tilfeller.¹⁰¹ Det gis imidlertid ingen nærmere holdepunkter for når dette kan være aktuelt. Det knytter seg dermed stor usikkerhet rundt denne adgangen, noe som kan medføre at det beror på tilfeldigheter hvilke barn som får tillitsperson i tilfeller utenom omsorgsovertakelse.

5.3.3 Hvem kan være tillitsperson?

Utgangspunktet er at barnet bestemmer selv hvem som skal være tillitsperson jf. medvirkningsforskriften §§ 10 og 12. Dette viser et økt fokus på å styrke barns mulighet til å delta i egen sak. Det er dermed ikke barneverntjenestens ansvar å finne en tillitsperson til barnet og barneverntjenesten skal heller ikke formelt godkjenne tillitspersonen.¹⁰² For at tillitspersonen skal kunne utføre sine oppgaver forutsetter det at vedkommende er en barnet kjenner seg trygg på. Hvem barnet føler seg trygg på vet barnet best selv. Det er derfor en forutsetning for at ordningen skal fungere etter sin hensikt at barnet i størst mulig grad får velge tillitsperson selv.

Barnet har imidlertid ikke en ubetinget rett til å ha med en bestemt person. Etter medvirkningsforskriften § 10 må tillitspersonen være minst 18 år, og foreldre som er fratatt omsorgen for barnet kan ikke være tillitsperson. Grunnen til at foreldre ikke kan være tillitsperson er fordi det kan være en interessekonflikt mellom dem og barnet.¹⁰³ Videre kan barneverntjenesten i kraft av sitt omsorgsansvar bestemme at «personer som kan skade barnets interesser» ikke kan være tillitsperson. Bestemmelsen er ment til å fange opp personer som ikke er gode for barnet og som kan ha en svært uheldig innflytelse på barnet.¹⁰⁴ Dette vil eksempelvis være personer som presser barnet til å velge dem som tillitsperson på grunn av en egen agenda, for eksempel fordi de ønsker å motarbeide barnevernet.¹⁰⁵ Dersom barnet

---

¹⁰¹ Prop. 106 L (2012-2013) s. 143.

¹⁰² Prop. 106 L (2012-2013) s. 133.

¹⁰³ Prop. 106 L (2012-2013) s. 143.

¹⁰⁴ Prop. 106 L (2012-2013) s. 143.

¹⁰⁵ Noen høringsinstanser fremhevet i Prop. 106 L (2012-2013) s. 136 at det finnes eksempler på at slike personer stiller seg til disposisjon for barnet.

opplever press og ikke får den støtten det trenger vil ordningen med tillitsperson virke mot sin hensikt.

5.4 Forholdet mellom barnets talsperson og tillitsperson

Både tillitspersonen og talspersonen skal bidra til at barnets synspunkter kommer frem. Talspersonen skal formidle barnets synspunkter til fylkesnemnda, mens tillitspersonen skal støtte barnet slik at barnet selv lettere kan gi uttrykk for sine synspunkter. Ettersom begge ordningene kan være aktuelle parallelt, må rollefordelingen mellom dem avklares nærmere.

Ordningen med tillitsperson gjelder når barnevernet «har overtatt omsorgen» for barnet jf. barnevernloven § 4-1(2). Ordlyden «har overtatt omsorgen» tilsier at det allerede har skjedd en behandling av omsorgssaken for fylkesnemnda, og at tillitspersonen kommer inn i etterkant av fylkesnemndsbehandlingen. Første gang saken behandles for nemnda er det kun talspersonen som skal ivareta barnet etter barnevernloven § 7-9. Forarbeidene åpner imidlertid som nevnt for at barnet kan ha tillitsperson også i andre tilfeller enn hvor barnevernet har overtatt omsorgen for barnet. Det kan derfor oppstå spørsmål om rollefordelingen mellom tillitspersonen og talspersonen under forberedelsen av en sak om omsorgsovertakelse for fylkesnemnda. Adgangen med tillitsperson er i slike tilfeller ikke lovfestet og er svært usikker. Problemstillingen behandles derfor ikke nærmere.

Videre gjelder ordningen med tillitsperson i «kontakten med barnevernet» jf. medvirkningsforskriften § 9. Spørsmålet blir hva som menes med «kontakten med barnevernet».

Når fylkesnemnda har truffet vedtak om omsorgsovertakelse går omsorgsansvaret over på barneverntjenesten og barneverntjenesten har et løpende oppfølgingsansvar av barnet jf. barnevernloven § 4-18(1) 1. pkt. og § 4-16(1) 1. pkt. Sett i sammenheng med disse bestemmelsene er det naturlig å tolke ordlyden i medvirkningsforskriften § 9 dithen at tillitspersonen kommer inn i forbindelse med denne oppfølgingen. Dette tilsier at tillitspersonen skal være en støtteperson for barnet underveis i kontakten med barneverntjenesten og er altså ikke kun knyttet til fylkesnemndsbehandling slik som ordningen

med talsperson er. Ordlyden «i kontakten med barnevernet» stenger eksempelvis heller ikke for kontakt i forbindelse med forberedelser til en eventuell rettssak. Barnet vil dermed ha mer løpende kontakt med tillitspersonen enn talspersonen som kun kommer inn ved fylkesnemndsbehandling.

Underveis i oppfølgingsperioden kan det oppstå etterfølgende saker om tilbakeføring og samværsregulering, hvor det igjen blir aktuelt med fylkesnemndsbehandling og talsperson. Problemstillingen blir hvordan rollefordelingen mellom talspersonen og tillitspersonen skal være i slike etterfølgende saker. Verken forskriftene eller forarbeidene sier noe konkret om barnet skal ha både en talsperson og en tillitsperson i den etterfølgende behandlingen og hvem som har hvilke oppgaver.

Etter medvirkningsforskriften § 8 skal ikke ordningen med tillitsperson medføre en endring i andre aktørers ansvar og oppgaver etter barnevernloven. Tillitspersonen skal være et mulig supplement.¹⁰⁶ Dette tilsier at talspersonen vil ha sine vanlige oppgaver med å formidle barnets synspunkt til fylkesnemnda også i disse tilfellene. Tillitspersonen er noen barnet kan «ha med seg» jf. medvirkningsforskriften § 9. Ordlyden tilsier at tillitspersonen opptrer sammen med barnet og ikke på egen hånd. Ettersom barnet normalt ikke møter selv under fylkesnemndsbehandlingen, med mindre barnet er part i saken og har partsrettigheter etter barneloven § 6-3(2), vil det normalt ikke oppstå problemer med rollefordelingen med talspersonen og tillitspersonen ved selve behandlingen for fylkesnemnda. Dersom barnet har partsrettigheter oppstår spørsmål om hvordan rollefordelingen skal være mellom barnets advokat og tillitspersonen. Dette går det ikke nærmere inn på i oppgaven.

Det kan forvirre barnet å skulle ha flere personer å fortelle sine synspunkter til og forholde seg til i den etterfølgende behandlingen. Tillitspersonen og talspersonen vil imidlertid ha ulike oppgaver og ansvar for å støtte barnet i ulike situasjoner. Dette tilsier at dersom barnet ønsker og har behov for det, bør det være mulig å ha både en tillitsperson og en talsperson.

---

¹⁰⁶ Prop. 106 L (2012-2013) s. 143.

Forskriftene stenger ikke for denne løsningen. De ovennevnte problemstillingene viser at det er behov for nærmere retningslinjer for bruken av tillitsperson.

5.5 Barnets representant etter barneloven § 61 nr. 5

5.5.1 Innledning

Barneloven har ikke tilsvarende ordninger som barnevernloven med barnets talsperson eller tillitsperson. Barnets representant etter barneloven § 61 nr. 5 er det nærmeste barneloven kommer disse ordningene. Etter bestemmelsen kan retten i «særlege høve» oppnevne en «advokat eller annen representant» som skal ivareta barnets interesser i saken. Bestemmelsen skal særlig ivareta barnets interesser i forbindelse med saksbehandlingen og ble innført for styrke barns rettssikkerhet i enkelte spesielle tilfeller.¹⁰⁷

5.5.2 I hvilke tilfeller kan det oppnevnes representant for barnet?

Advokat eller annen representant kan som nevnt kun oppnevnes i «særlege høve». Spørsmålet er hva som ligger i dette vilkåret.

Ordlyden tilsier at det må foreligge spesielle behov i saken som skiller seg fra ordinære foreldretvister, og setter en høy terskel før oppnevning av representant kan skje. Etter forarbeidene skal oppnevning kun skje unntaksvis.¹⁰⁸ Etter § 61 nr. 5, 1. pkt. kan retten «mellom anna» oppnevne representant når det er grunn til å tro at «barnet er utsett for vald eller på anna vis blir handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare».¹⁰⁹ Formuleringen er ment å tydeliggjøre at det i slike saker foreligger «særlege høve», hvor det kan være aktuelt å oppnevne representant for å ivareta barnets rettssikkerhet.¹¹⁰ Uttrykket «mellom anna» viser at bestemmelsen ikke er uttømmende. Retten må foreta en skjønnsmessig helhetsvurdering i hvert enkelt tilfelle.

---

¹⁰⁷ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 47 og 49. Innført ved lov 20. juni 2003 nr. 40.

¹⁰⁸ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 89.

¹⁰⁹ Formuleringen ble tilføyd ved lov 21. juni 2013 nr. 62.

¹¹⁰ Prop. 85 L (2012-2013) s. 89.

Etter forarbeidene kan det være behov for å oppnevne advokat i saker hvor «foreldrenes konflikt er så sterk og altopplukende at dette blir en sterk belastning for barnet, eller hvor det er påstander om seksuelle overgrep som blir det helt dominerende tema i saken, og hvor andre forhold ikke i tilstrekkelig grad kommer fram».¹¹¹ Utover disse tilfellene må det vurderes om det er fare for at barnets interesser i saken ikke blir tilstrekkelig ivaretatt dersom representant ikke oppnevnes, og om det foreligger særlige behov hos barnet. Ettersom barn ikke har partsrettigheter i foreldretvister, vil bestemmelsen være særlig aktuell i tilfeller hvor eldre barn trenger hjelp for å fremme sine interesser i forbindelse med saksbehandlingen.¹¹²

Det er dermed store forskjeller mellom barnets rett til å ha en egen representant til å ivareta sine interesser etter barneloven og barnevernloven. I barnevernssaker kan barnet få oppnevnt talsperson i alle sakstyper for fylkesnemnda. I tillegg kan barn som barnevernet har overtatt omsorgen for ha med seg en tillitsperson i selve kontakten med barnevernet. I barnefordelingssaker er det kun aktuelt med en representant for barnet i de mest belastende sakene. Det kan spørres hvorfor adgangen for barnet til å ha en egen representant er så mye snevrere etter barneloven enn barnevernloven.

I foreldretvister har foreldrene ansvar for å støtte barnet og gi det trygghet. Ettersom barnet har foreldre som kan støtte det, vil de fleste sakene ikke være like alvorlige og inngripende som barnevernssaker hvor barnet ofte ikke har foreldre til å ivareta dets behov. Dette tilsier at barnets behov for egen representant ikke er like stort som i barnevernssaker.

Videre må barneloven § 61 nr. 5 ses i sammenheng med de øvrige alternativene i bestemmelsen. Etter § 61 nr. 4 kan dommeren selv ha samtaler med barnet og bestemmelsen åpner i nr. 1, nr. 3 og nr. 4 for en ustrakt bruk av sakkyndige. Forarbeidene fremhever at barnets behov i foreldretvister i stor grad blir ivaretatt gjennom bestemmelsen øvrige alternativ.¹¹³

---

¹¹¹ NOU 1998: 17 s. 47.

¹¹² Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 49.

¹¹³ Ot. prp. nr. 29 (2002-2003) s. 49.

Det kan imidlertid hevdes at terskelen for bruk av representant etter barneloven burde vært lavere. Representanten vil være en uavhengig aktør i større grad enn dommeren og sakkyndige som også vil måtte forholde seg til partene og deres prosessfullmektiger. En nøytral person som kun skal fokusere på barnets behov vil i større grad kunne ivareta barnets rettigheter og interesser, og vil være viktig av hensyn til barnets rettssikkerhet. Dette tilsier at terskelen for bruk av representant burde vært lavere.

5.5.3 Hvem kan oppnevnes som representant for barnet?

Det kan oppnevnes en «advokat» eller «annan representant» for barnet jf. § 61 nr. 5 1.pkt. Etter forarbeidene vil det normalt være mest aktuelt å oppnevne en advokat i rollen som barnets representant.¹¹⁴ En advokat vil som regel ikke ha barnefaglig kompetanse, men fordi representanten i hovedsak skal gi råd og innspill om selve saksbehandlingen er det viktig at vedkommende har juridisk kompetanse.¹¹⁵ Kravene som stilles er dermed forskjellig fra talspersonordningen hvor det fokuseres mer på evne og erfaring med å snakke med barn enn juridisk kompetanse. Det er imidlertid ikke utelukket at retten kan oppnevne andre enn advokater. Spørsmålet er hvem dette kan være.

Ordlyden «annan representant» er vid og gir i seg selv lite til hvem dette kan være. Formålet med bestemmelsen tilsier at vedkommende må ha juridisk kompetanse. Barne- og familiedepartementet fremhever at det kan være aktuelt å oppnevne en person med barnefaglig bakgrunn og som har kunnskap om grunnleggende elementer i rettsprosessen, slik at vedkommende kan ivareta barnets interesser under saksbehandlingen.¹¹⁶ Etter forarbeidene kan det i noen tilfeller være aktuelt å oppnevne en person barnet allerede kjenner eller som partene av andre grunner ønsker oppnevnt.¹¹⁷

Videre kan det spørres om barnets mening har betydning for om det skal oppnevnes representant, og hvem som skal oppnevnes som representant etter barneloven § 61 nr. 5.

---

¹¹⁴ Ot. prp. nr. 29 (2002-2003) s. 49.

¹¹⁵ Ot. prp. nr. 29 (2002-2003) s. 48-49. Se nærmere om representantens oppgaver under punkt 5.5.4.

¹¹⁶ Veileder Q-15/2004 s. 20.

¹¹⁷ NOU 1998: 17 s. 48.

Etter bestemmelsen kan «retten» oppnevne representant for barnet. Ordlyden er klar og tilsier at det utelukkende er opp til dommeren å bestemme om det skal oppnevnes representant. I motsetning til ved oppnevning av talsperson har det altså ikke betydning hvorvidt barnet ønsker at representant skal oppnevnes. Dette også til forskjell fra ordningen med tillitsperson hvor barnet bestemmer selv om det ønsker tillitsperson etter at omsorgsovertakelse har skjedd.

Ordlyden tilsier også at det utelukkende er opp til dommeren å avgjøre hvem som skal oppnevnes som representant. Etter forarbeidene kan det som nevnt i noen tilfeller legges vekt på hvem partene ønsker når det skal oppnevnes representant.¹¹⁸ Ettersom det formelt sett kun er foreldrene som er part i saken og ikke barnet, vil ikke forarbeidenes uttalelse dekke barnets ønsker. Bestemmelsens ordlyd samt forarbeider tilsier derfor at barnets mening ikke vil være av betydning ved valget om hvem som skal være representant. Dette i stor kontrast til ordningen med barnets talsperson og tillitsperson etter barnevernloven. Sett hen til barnekonvensjonen artikkel 12 må imidlertid dette modifieres. Etter bestemmelsen skal barnet som nevnt gis anledning til å bli hørt i «alle forhold som vedrører barnet» og «enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet». Ordlyden er vid og tilsier at barnet også skal høres ved oppnevning av representant. Ettersom barnekonvensjonen gjelder som norsk lov, vil derfor barnets mening være av betydning ved oppnevning av representant etter barneloven § 61 nr. 5.¹¹⁹

5.5.4 Hvilke oppgaver har representanten?

Representanten skal «ta vare på interessene til barnet i samband med søksmålet» jf. § 61 nr. 5 1. pkt. Ordlyden «interessene» er vid, men tilsier at representanten skal fokusere på barnets behov. Det vil eksempelvis være å sikre at saken er godt opplyst og at saksbehandlingen skjer raskt og under hensyn til barnets beste.¹²⁰ Videre kan representanten «samtale med barnet og skal gje slik informasjon og støtte som er naturlig» jf. § 61 nr. 5, 2. pkt. Informasjonen må

---

¹¹⁸ NOU 1998: 17 s. 48.

¹¹⁹ Se også Rt-2014-530, som riktignok gjelder barnevernloven, hvor Høyesterett i avsnitt 15 legger til grunn at barnets syn skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet ved valget av prosessfullmektig, jf. Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen artikkel 12.

¹²⁰ Veileder Q-15/2004 s. 19.

være av en slik karakter at den bidrar til å gjøre det lettere for barnet å forstå hva som skjer, hvorfor det skjer og kunne forholde seg til konsekvensene av det.¹²¹

Videre kan representanten komme med «framlegg om handsaminga av saka og skriftleg eller i rettsmøte gje råd om korleis sakshandsaminga best kan ta vare på interessene til barnet» jf. § 61 nr. 5, 4. pkt. Representanten kan for eksempel foreslå tiltak etter § 61 og ta initiativ for å få fortgang i saksbehandlingen.¹²² Når representanten er tilstede under rettsmøtene kan han også «stille spørsmål til partar og vitne» jf. § 61 nr. 5, 6. pkt. Bakgrunnen for representantens adgang til å stille spørsmål, er fordi han gjennom samtaler med barnet kan ha fått kunnskap om faktiske forhold som det er viktig at retten får kjennskap til.¹²³

Selv om representanten skal ha samtaler med barnet, skal ikke vedkommende innhente barnets mening og formidle barnets synspunkter til retten.¹²⁴ Etter forarbeidene skal formidlingen av barnets syn til retten skje gjennom dommersamtale eller sakkyndige, da dette antas å være den mest ryddige rollefordelingen.¹²⁵ I barnevernssaker kan det imidlertid både oppnevnes talsperson og sakkyndig uten at det har blitt ansett for å skape uklarheter i rollefordelingen. At representanten skal ha samtaler med barnet og ivareta dets interesser, men ikke innhente og formidle barnets mening vil kunne forvirre barnet.¹²⁶ Det enkleste og mest skånsomme for barnet er om representanten også skal formidle barnets synspunkter. Når representant først oppnevnes er det fordi sakene er så belastende for barnet. Når barnet befinner seg i en så vanskelig og sårbar situasjon vil det i likhet med barnevernssaker være behov for en person som utelukkende skal ivareta barnets synspunkter og formidle dem. Å vite at personen som har ansvar for dine interesser også skal formidle dem til retten vil kunne skape mer tillit, noe som igjen vil kunne føre til at barnet lettere gir uttrykk for sine synspunkter. Dette forutsetter igjen at stilles økt krav til barnefaglig kompetanse hos representanten.

---

¹²¹ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 47.

¹²² Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 49.

¹²³ NOU 1998: 17 s. 47.

¹²⁴ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 48-49.

¹²⁵ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 48-49.

¹²⁶ Dette støttes av Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 48 hvor noen av høringsinstansene fremhevet at dette kunne gjøre ordningen uklar og komplisert for de involverte parter, herunder barnet.

At representanten ikke skal formidle barnets mening er en grunnleggende forskjell fra ordningen med barnets talsperson. Barnet har ikke blitt gitt et eget talerør som i barnevernssaker hvor talsperson oppnevnes. Hensikten med samtaler med representanten virker å være mer for å undersøke de faktiske forhold slik at saken blir tilstrekkelig opplyst, og støtte barnet samt informere det om saken. Representanten fungerer som en trygghet og støtte for barnet noe som minner om oppgavene til tillitspersonen. Samtidig har representanten ansvar for flere saksbehandlingsoppgaver noe tillitspersonen ikke har. I motsetning til tillitspersonen skal ikke representanten fokusere på å få frem barnets mening. Representantens oppgaver skiller seg dermed også betraktelig fra oppgavene til tillitspersonen. Barnelovens ordning med representant bidrar derfor ikke i samme grad til å styrke barnets uttalerett som ordningene med talsperson og tillitsperson etter barnevernloven.

6 Kildehenvisning

6.1 Litteraturliste:

- Bendiksen, Lena R.L og Haugli, Trude: «Sentrale emner i barneretten». Universitetsforlaget 2014.
- Haugli, Trude: «Hensynet til barnets beste» s. 46-62 i Høstmælingen Njål, Kjørholt Elin Saga og Sandberg, Kirsten: «Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge». Universitetsforlaget 2008.
- Haugli, Trude og Havik, Toril: «Samvær i barnevernsaker – Psykologiske og juridiske vurderinger». Universitetsforlaget 2010.
- Holgersen, Gudrun: «Barnerett». Høyskoleforlaget 2008.
- Kjølberg, Gunn-Mari og Johansen, Sigrid Redse: «Barnefordelingstvister – Håndbok i barnerettslige emner». Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS 2006.
- Koch, Katrin og Walstad, Espen: «Samvær – mellom barn og foreldre som ikke bor sammen». Gyldendal Norsk Forlag AS, 1 utgave, 2005.
- Lindboe, Knut: «Barnevernrett» Universitetsforlaget, 6. utgave 2012.
- Ofstad, Kari og Skar, Randi: «Barnevernloven med kommentarer». Gyldendal Norsk Forlag AS. 5.utgave, 1 opplag 2009.
- Sandberg, Kirsten: «Barns rett til å bli hørt» s. 77-96 i Høstmælingen Njål, Kjørholt Elin Saga og Sandberg, Kirsten: «Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge». Universitetsforlaget 2008.
- Smith, Lucy: «Barnets beste og barnets uttalerett» i Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål nr.3-4/2004/årgang 2.
- Stang, Elisabeth Gording: «Det er barnets sak – Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4». Universitetsforlaget 2007. (red. 2007a)
- Stang, Elisabeth Gording: «Barnets rett til deltakelse i barnevernssaker». Kritisk juss 2007 s. 36-56. (red. 2007b)
- Søvig, Karl Harald: «Barnets rettigheter på barnets premisser - utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett». Det juridiske fakultets skriftserie, UiB nr. 115 2009.

6.2 Lover og forskrifter:

- Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven) 17. mai 1814.
- Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) 22. mai 1902 nr. 10.

- Lov om behandlingssmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) 10. februar 1967.
- Lov om barn og foreldre (barneloven) 8. april 1981 nr. 7.
- Lov om rettergangssmåten i straffesaker (straffeprosessloven) 22. mai 1981 nr. 25.
- Lov om barneverntjenester (barnevernloven) 17. juli 1992 nr. 100.
- Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) 21. mai 1999 nr. 30.
- Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) 17. juni 2005 nr. 90.
- Lov om vergemål (vergemålsloven) 26. mars 2010 nr. 9.
- Forskrift om dommeravhør og observasjon 2. oktober 1998 nr. 925.
- Forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker 18. februar 2013 nr. 203.
- Forskrift om medvirkning og tillitsperson 1. juni 2014 nr. 697.

6.3 Forarbeider:

- NOU 1977: 35 Lov om barn og foreldre (barneloven).
- NOU 1998: 17 Barnefordelingssaker - avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler og delt bostad.
- NOU 2000: 12 Barnevernet i Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer.
- Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven).
- Ot.prp. nr. 104 (1992-1993) Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven).
- Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) Om lov om endringer i barneloven mv. (Nye saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene mv.)
- Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov).
- Ot.prp. nr. 76 (2005-2006) Om lov om endringer i barnevernloven og sosialtjenesteloven mv. (saksbehandlingsregler for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker mv.)
- Prop. 85 L (2012-2013) Endringer i barnelova (barneperspektivet i foreldretvister).
- Prop. 106 L (2012-2013) Endringer i barnevernloven.

6.4 Andre offentlige dokumenter:

- Barne- og familiedepartementet: «Om saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene og høring av barn». Veileder Q-15/2004.
- Rundskriv fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet: «Rundskriv om barnets talsperson – kommentarer til forskrift 18. februar 2013 nr. 203 om barnets talsperson i saker som skal behandles i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker». Q-2013-11.

6.5 Internasjonale konvensjoner:

- FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) av 20. november 1989.

6.6 Internasjonale dokumenter:

- UN Committee on the Rights of the Child: «General Comment No. 7 (2005): Implementing child rights in early childhood». Tilgjengelig på:
<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/GeneralComment7Revised1.pdf>
- UN Committee on the Rights of the Child: «Day of General Discussion on the right of the child to be heard». 29. september 2006. Tilgjengelig på:
<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/DiscussionDays.aspx>
- UNICEF: «Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child». September 2007. Tilgjengelig på:
www.unicef.org/publications/files/Implementation_Handbook_for_the_Convention_on_the_Rights_of_the_Child_Part_1_of_3.pdf
- UN Committee on the Rights of the Child: General Comment No.12 – The right of the child to be heard. 20. juli 2009. Tilgjengelig på:
<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.pdf>
- UNICEF and Save the Children: «Every Child's Right to be Heard – A resource guide to the UN Committee on the Rights of the Child General Comment No. 12». 2011. Tilgjengelig på
www.crin.org/docs/Every%20Child's%20Right%20to%20be%20Heard_0.pdf

6.7 Internettsider:

- <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng/aar> (sist sjekket: 22. mai 2015).

6.8 Høyesterettsavgjørelser:

Rt-1974-1339	Rt-2005-624
Rt-1987-289	Rt-2006-929
Rt-1996-1684	Rt-2006-1308
Rt-1997-797	Rt-2006-1672
Rt-1998-1702	Rt-2007-376
Rt-2004-999	Rt-2014-530
Rt-2004-1683	

6.9 Lagmannsrettsavgjørelser:

LF-2005-185953	LB-2012-41310	LB-2013-68881
LF-2005-78194	LB-2012-88501	LG-2013-89611
LB-2006-143588	LF-2012-69468	LA-2014-39553
LG-2006-126359	LA-2013-168987	LA-2014-50500
LA-2007-172627	LA-2013-204628	LB-2014-70508
LE-2007-27111	LA-2013-95424	LE-2014-40988
LA-2008-158721	LA-2013-154920	LG-2014-7651
LB-2011-145146	LB-2013-144485	